

ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS

Rektori otsus: 24.05.2021 6.1-17/1091-1

Teabevaldaja nimi: Sisekaitseakadeemia

Juurdepääsupiirangu alus: AvTS § 35 lõige 1 punkt 2, AvTS § 35 lõige 1 punkt 3¹

Lõpptähtaeg: 24.05.2026

Märke vormistamise kuupäev: 24.05.2021

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Janne Mägi

**POSTI TEEL SAADETUD NARKOOTILISTE JA
PSÜHHOTROOPSETE AINETE AVASTAMINE AASTATEL
2013-2020**

Lõputöö

Juhendaja:

Helle Koitla, magistrikraadile vastav kvalifikatsioon

Kaasjuhendaja:

Meril Klaos, rakenduskõrgharidus

Tallinn 2021

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2021
<p><i>Töö pealkiri eesti keeles: Posti teel saadetud narkootiliste ja psühhotropsete ainete avastamine aastatel 2013-2020.</i></p> <p><i>Töö pealkiri võõrkeeles: Detection of drugs and psychotropic substances sent by post between 2013 and 2020.</i></p> <p><i>Lõputöö, mis koosneb 85-st leheküljest on kirjutatud eesti keeles. Lõputöö sisaldab inglisekeelset resümeed. Lõputöös on kasutatud kokku 74 erinevat allikat. Töös on 6 lisa.</i></p> <p><i>Lõputöö eesmärk on välja selgitada seos Posti tollipunkti tollikontrollide avastuste ja kasutatud meetmete vahel aastatel 2013-2020. Lõputöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <i>• analüüsida teadusallikate põhjal narkootiliste ja psühhotropsete ainete olemust ja levikuga kaasnevat negatiivset mõju ühiskonnale;</i> <i>• analüüsida teadusallikate põhjal narkootiliste ja psühhotropsete ainete avastamise meetmete kasutust ning nende mõju;</i> <i>• analüüsida ekspertide hinnanguid Maksu- ja Tolliameti poolt rakendatud meetmete tõhususe kohta;</i> <i>• analüüsida Maksu- ja Tolliameti andmete põhjal postitollu kontrollide tulemusel avastatud keelatud ainete koguste trendi aastatel 2013-2020;</i> <i>• sünteesida teooriat ja empiirilise uuringu tulemusi ning teha nende põhjal järeldus.</i> <p><i>Analüüsis selguse, et posti teel tellitakse enim kanepisaadusi (marihuaana, hašiš), MDMA-d amfetamiini ning kokaiini. Samuti selgus analüüsist, et läbi aastate avastamis meetmetes suuri muudatusi ei ole, pigem on vahetanud kasutatavad süsteemid. Posti tollipunktis on kõige tõhusamaks meetmeks postiteenus osutajate riskianalüüs ning röntgen.</i></p> 	
Võtmesõnad: <i>post, toll, narkootilised ja psühhotropsed ained, tollikontroll</i>	
Võõrkeelsed võtmesõnad: <i>post, customs, drugs and psychotropic substances, customs controls</i>	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
<p>Töö autor: <i>Janne Mägi</i></p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Annan Sisekaitseakadeemiale tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose reprodutseerimiseks säilitamise ja elektroonilise avaldamise eesmärgil, sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Annan loa teose üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Sisekaitseakadeemia veebikeskkonna kaudu sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogu kaudu ja paber kandjal Sisekaitseakadeemia raamatukogus kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.</p> <p>Allkiri:</p>	
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Helle Koitla	Allkiri: Allkirjastatud digitaalselt
Vastab lõputöö nõuetele	
Kaasjuhendaja: Meril Klaos	Allkiri: Allkirjastatud digitaalselt
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Kerly Randlane	Allkiri: Allkirjastatud digitaalselt

SISUKORD

TERMINITE JA LÜHENDITE LOETELU	4
SISSEJUHATUS	5
1. NARKOOTILISTE JA PSÜHHOTROOPSETE AINETE OLEMUS JA NENDE AVASTAMISED MEETMED	8
1.1. Narkootilised ja psühhotroopsed ained ning nende mõju.....	8
1.2. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete avastamise meetmed.....	13
2. NARKOOTILISTE JA PSÜHHOTROOPSETE AINETE AVASTAMINE POSTIS	22
2.1. Uuringu valim, meetmed ja protsess	22
2.2. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete avastamise protsess 2013-2020	25
2.3. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete avastused aastatel 2013-2020	35
2.4. Järeldused ja ettepanekud	39
KOKKUVÕTE	43
SUMMARY	45
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	46
Lisa 1. Intervjuu küsimused tolliinspektoriga	54
Lisa 2. Intervjuu küsimused postiteenuse osutajaga	56
Lisa 3. Intervjuu kategooriad ja koodid	57
Lisa 4. Osalusvaatluste protokoll.....	60
Lisa 5. Osalusvaatluse kategooriad ja koodid.....	64
Lisa 6. Perioodil 2013-2020 avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ained ja kogused ..	66

TERMINITE JA LÜHENDITE LOETELU

CBD - kannabidiol, kanepitaime mittepsühhoaktiivne osa. EKEI – Eesti Kohtuekspertiisi Instituut.

EMCDDA (*The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction*) - Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus.

ICS (*Import Control System*) - Impordi Kontrollisüsteem.

IMF (*Import Management Functionality*) - elektroonsete saabumisteadeade töötlemise süsteem.

IO kaup – intellektuaalomandi kaup. Intellektuaalomandiks (IO) on kõik inimese vaimsest tegevusest tulenevad resultaadid, ideed, leiutised, kunstiteosed, arvuti riist- ja tarkvara jt.

Postisaadetis - üldmõiste, mis hõlmab kõike, mida postiteenistuse kaudu saadetakse (kirisaadetised, postipakid, perioodiline väljaanne jms).

TOTS2 - Tollikontrolli ülesannete lahendamise süsteem.

SISSEJUHATUS

Viimase kahe aastakümne jooksul on narkootiliste ja psühhotroopsete ainete levik ja tarvitamine suurenenud (Siseministeerium, 2014, lk 6). Samuti on kasvutrendis ka nende ainete tellimine posti teel, mida soodustab interneti laialdane kasutus, kust võib leida palju erinevat informatsiooni narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende tellimise võimaluste kohta. Läbi aastate on muutunud postisaadetiste käitlemine ning sellega kaasnevad tööprotsessid. Eestis vastutab saadetiste impordinõuete täitmise ja kontrolli eest Maksu- ja Tolliamet, mille tolliosakonnas on eraldi üksus, kelle peamine eesmärk on avastada saadetised, mille sisu osas kehtivad keelud või piirangud ning rikkumise tuvastamisel alustatakse väärteo- või kriminaalmenetlust.

Euroopas hakkasid narkootilised ained laiemalt levima 90ndatel, nii ka Eestis. Sellest ajast on probleem hakanud süvenema (Siseministeerium, 2004, lk 6). Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskuse Euroopa uimastiprobleemide 2020. aasta aruandes on välja toodud uimastite ebaseadusliku tootmise ja kaubandusega seotud ohud Euroopa Liidu kodanike tervisele ja turvalisusele. Põhiprobleemideks on suuremad konfiskeeritavad uimastite kogused, suurenenud on heroïini levik ja tarbimine, pidevalt uute psühhoaktiivsete ainete valmistamine ja avastamine; uued sünteetilised opioidid. (Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus, 2020) Kohalikul tasemel on Siseministeeriumi poolt valminud Eesti uimastitarvitamise vähendamise poliitika valge raamat, mis võtab kokku narkootiliste ainete tarvitamise olukorra Eestis ning mille eesmärk on vähendada narkootiliste ainete tarvitamist ja sellest tulenevat ühiskondlikku kahju. Selleks on kolm põhi mõjusuunda- vähendada narkootikumide kättesaadavust; ennetada narkootikumide tarvitamise alustamist ning aidata uimastisõltlastel terveneda. (Siseministeerium, 2014, lk 19-27)

Lõputöö teema aktuaalsus tuleneb sellest, et 2008. aastal pandi paika riigi turvalisuspoliitika põhisuunad, üheks põhisuunaks oli välja toodud sisejulgeolek, mille alaeesmärgiks oli narkovastane võitlus (Siseministeerium, 2015). Läbi aastate on Siseministeeriumi ja Maksu- ja Tolliameti arengukavades üheks eesmärgiks narkovastane võitlus. 2019. aastal oli Maksu- ja Tolliameti arengukavas eraldi üheks eesmärgiks tõkestada posti teel saadetud narkootiliste ainete kättesaadavust ning levikut. Arengukava kokkuvõttes oli välja toodud, mida selle eesmärgi täitmiseks tehti ning selgus, et tänu nendele tegevustele on narkootiliste ja

psühhotropsete ainete avastamine vähenenud, mis viitab, et ainete saatmine on vähenenud võrreldes teiste aastatega (Maksu- ja Tolliamet, 2019). Sellegipoolest 3. augustil 2020. aastal Maksu- ja Tolliameti kodulehel avaldatud uudis “Postiga narkootikumide tellimine on tänavu kasvanud” viitab vastupidisele. 2020. aasta esimese seitsme kuuga avastati 433 narkootilise aine kahtlusega posti- ja kullersaadetist, mida on eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 71 saadetist rohkem. (Maksu- ja Tolliamet, 2020) See kinnitab käesoleva lõputöö aktuaalsust.

Lõputöö on uudne, olenemata varasemalt kirjutatud erinevatest lõpu- ja magistritöödest posti- ja kullersaadetiste, tollitehnika ning tollikontrolli efektiivsuse kohta. 2013. aastal on uuritud tollikontrolli meetmete efektiivsust ja võrreldakse neid omavahel (Linno, 2013). 2020. aastal on tehtud magistritöö, kus uuritakse tõhusamaid meetmeid illegaalsete tubakatoodete käitlemise tõkestamiseks (Tättar, 2020). 2019. aastal on tehtud lõputöö, kus uuritakse tollitehnikat, mida Maksu- ja Tolliameti ametnikud kasutavad, tagades tõhusa ja efektiivse tollikontrolli (Tituško, 2019). Samuti on uuritud posti teel tellitavate narkootiliste ainete kerget kättesaadavust interneti kaudu ning ennetustegevust (Donets, 2020). 2014. aastal on uuritud Riia Tehnikaülikoolis lõputöö raames tollikontrolli meetmeid ning tollivormistus protseduure kullerteenuste puhul (Šapele, 2014). Käesolev lõputöö erineb eelmainitud lõpu- ja magistritöödest selle poolest, et autor uurib posti teel tellitavate narkootiliste ja psühhotropsete ainete avastamist alates 2013. aastast, ühtlasi ka milliste lisameetmete kasutamine aitaks Posti tollipunktil tõhusamalt avastada keelatud aineid. Autor valis uurimiseks vahemiku 2013-2020, kuna alates 2013. aastast on kättesaadavad narkootiliste ja psühhotropsete ainete tuvastamise andmed ning kasutusel ühtsed kokkulepitud riigi turvalisuspoliitika põhisuunad.

Lõputöö põhjal on Maksu- ja Tolliameti Posti tollipunktil võimalik oma ressursse efektiivsemalt ja mõjusamalt rakendada, et vähendada narkootiliste ja psühhotropsete ainete kättesaadavust ning turgu. Eelnevast tulenevalt on töös püstitatud järgmine uurimisprobleem: milliste meetmete kasutamine on olnud Posti tollipunktis tulemuslik ning mis aitaks ametnikel olla avastamistel veelgi tõhusam? Selleks on püstitatud täpsustavad uurimisküsimused:

- 1) Milliseid ja millistes kogustes narkootilisi ja psühhotropseid aineid tellitakse posti teel?
- 2) Milliseid meetmeid kasutab Maksu- ja Tolliamet narkootiliste ja psühhotropsete ainete avastamiseks ning kuidas on need muutunud?
- 3) Kui tulemuslikud on Maksu- ja Tolliameti narkootiliste ja psühhotropsete ainete avastamise meetmed?

Lähtudes uurimisprobleemist ja -küsimustest on lõputöö eesmärk välja selgitada seos Posti tollipunkti tollikontrollide avastuste ja kasutatud meetmete vahel aastatel 2013-2020. Lõputöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- 1) analüüsida teadusallikate põhjal narkootiliste ja psühhotroopsete ainete olemust ja levikuga kaasnevat negatiivset mõju ühiskonnale;
- 2) analüüsida teadusallikate põhjal narkootiliste ja psühhotroopsete ainete avastamise meetmete kasutust ning nende mõju;
- 3) analüüsida ekspertide hinnanguid Maksu- ja Tolliameti poolt rakendatud meetmete tõhususe kohta;
- 4) analüüsida Maksu- ja Tolliameti andmete põhjal postitollis kontrollide tulemusel avastatud keelatud ainete koguste trendi aastatel 2013-2020;
- 5) sünteesida teooriat ja empiirilise uuringu tulemusi ning teha nende põhjal järeldus.

Lõputöös kasutatakse kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivse uurimismeetodina kasutatakse osalusvaatlust ning ekspertintervjuusid. Osalusvaatlust kasutatakse töös, kuna see annab võimaluse autoril saada Posti tollipunktis kasutatavate järelevalve meetmete kohta informatsiooni autentsel kujul (Lidlof & Taylor, 2002, lk 64). Andmete kogumise meetodiks on poolstruktureeritud ekspertintervjuu. Ekspertide valim on eesmärgistatud, valimisse kuuluvad Maksu- ja Tolliameti Posti tollipunkti ametnikud, kes on seal töötanud aastatel 2013-2020. Kirjeldava statistika analüüsi jaoks kogutakse andmeid Maksu- ja Tolliametilt (Rootalu, 2014).

Esimeses, teoreetilises osas saadakse teavet teaduskirjandusest ja uuringutest. Empiirilises osas uuritakse avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ainete koguseid ning selgitatakse välja, milliseid avastamise meetmeid kasutati postitollis aastatel 2013-2020. Viiakse läbi vaatlused ja intervjuud Maksu- ja Tolliameti ametnikega.

Lõputöö koosneb kahest peatükist ja alapeatükkidest. Esimene peatükk käsitleb narkootiliste ja psühhotroopsete ainete olemust, levikut ja mõju ühiskonnale ning nende ainete avastamise meetmeid. Teises peatükis kirjeldatakse lõputöö uuringu valimit, metoodikat ja protsessi. Analüüsitakse Maksu- ja Tolliameti andmete põhjal postitollis kontrolli tulemustel avastatud keelatud ainete kogust, tehakse analüüsi järeldused ning ettepanekud.

1. NARKOOTILISTE JA PSÜHHOTROOPSETE AINETE OLEMUS JA NENDE AVASTAMISED MEETMED

1.1. Narkootilised ja psühhotroopsed ained ning nende mõju

Antud alapeatükis tutvustab autor narkootiliste ja psühhotroopsete ainete olemust, levikut ning mõju ühiskonnale. Kuna töömaht on piiratud, siis autor ei kirjelda kõiki narkootilisi ja psühhotroopseid aineid, vaid piirdub kõige enam levinud ainetega. Justiitsministeeriumi (2012, lk 94) kuriteostatistika järgi on Eesti illegaalsel narkoturul enim levinud narkootilised ained: kanep ja selle produktid, amfetamiin, metamfetamiin, ecstasy, fentanüül ning kokaiin.

Narkootikum on ravim või keemiline aine, mis tekitab sõltuvuse, kutsub esile eufooria ning põhjustab muutusi inimese vaimsetes, füüsilistes ja emotsionaalsetes talitlustes (Oiseth, 1999, lk 2-3). Kergesti kättesaadavad sõltuvust tekitavad ained on tubakas ja alkohol, mis põhjustavad kõige suuremaid rahvatervise probleeme. Narkootiliste ainete kättesaadavus on ainult ebaseaduslike kanalite kaudu. (Lieberman, 2001, p. 279) Narkootikumid jaotatakse toime järgi viieks liigiks (Oiseth, 1999, lk 3):

- kanep;
- opiaadid;
- kesknärvisüsteemi mõjutavad;
- hallutsinogeenid;
- ravimid.

Viimasel aastakümnel on ebaseaduslike narkootiliste ainete tarvitamine ja salakaubavedu kasvanud, jäädes maailmas üheks suurimaks probleemiks ühiskonnale, tervisele, kuritegevusele ja keskkonnale. Euroopas ning Eestis on levinuim uimasti kanep, selle psühhotroopne toime on tingitud tetrahüdrokannabinoolist (edaspidi THK), mis tekitab eufooriat ja ärevustunnet. Suitsetamisel avaldub aine toime kuni 10 minutiga ning kestab väikese annuse puhul üle tunni ja suure annuse puhul 2-3 tundi. Kanepist valmistatakse kolme narkootilist ainet: marihuaana, hašiš ning kanepiekstraktid. (Zanfognini, *et.al.*, 2020)

Marihuaana on kõige lihtsam kanepist valmistatav narkootiline aine, seda valmistatakse kuivatatud emastaime latvade ja õisikuosade purust. Marihuaana värvus võib jääda kollakasroheline ja pruuni vahele, ainet harilikult suitsetakse puhtalt või tubakaga segatult

Narkootiline aine sisaldab tavaliselt 1%-5%-12% THK-d. Hašišit saadakse kuivatatud taimede nõret tootvatest osadest. Hašišis on eriomase imalmagusa lõhnaga. Värvuselt on must, tumepruun, helepruun, punakaspruun, hallikaspruun, hallikasroheline või roheline ja kujult pulk, kang, plaat või pulber. THK sisaldus hašišis jääb 5%-25% vahele. (Otter, 1997, lk 65-66)

Aastatega on välja töötatud erinevaid viise, kuidas suurendada kanepi kasutatavust. Turule on ilmunud väikese THK sisaldusega kanepitooteid ning mittepsühhoaktiivseid analooge, peamiselt kannabidiooli, neid leiab kreemidest, õlidest, suitsetamise toodetest ja toidust. Väikese THK sisaldusega toodete ehk CBD toodete sisaldus jääb alla 0.2%. Selline mitmekesisustumine kujutab uut väljakutset kannabinoidide avastamiseks. Lisakskannabidiodile kasvab ka Euroopas kokaiiniturg, millele järgnevad ecstasy ehk MDMA ja amfetamiin. Üks tugevaim kesknärvisüsteemi ergutav ehk stimuleeriv aine on kokaiin, mida on kahes vormis: kokaiinipulber ja suitsetatav *crack*-kokaiin. (Zanfrotnini, *et.al.*, 2020)

Kokaiin on üks 14-st alkaloididest, mida leidub *Erythroxylon coca* ehk koka-punapuu lehtedest. Lehti korjatakse siis, kui puu on 3-4 aastat vana, lehed sisaldavad 0.5%-1.0% kokaiini alkaloidi. Lehtedest töödeldakse kokapastat, millest saadakse valge ja lõhnatu kokaiinipulber. Kokaiini tuntuim kasutamiseviis on ninna tõmbamine, harvem hõõrutakse igemetesse või süstitakse otse veeni. *Crack*'i saadakse kokaiini töötlemisel, töötlemisprotsessis kasutatakse soodat ja vett. *Crack*'is on tavaliselt 70% puhast kokaiini, erinevalt kokaiinipulbrist on *crack* mitu korda sõltuvust tekitavam, mõju tekib mõne sekundi jooksul, kuid mõju kestab 5-20 minutit. Tekib eufooria, isik on väga aktiivne ja püsimat, millele järgneb kiiresti masendus. (Mofenso & Caraccio, 1987, pp. 864-865)

Amfetamiin on tugev kesknärvisüsteemi stimuleeriva toimega narkootiline aine ning metamfetamiin on sünteetiline stimulant, amfetamiini teisend, mis mõjub kiiremini ja tugevamini. Amfetamiin on ja jääb Euroopas üheks põhilisemaks sünteetiliseks stimulandiks. Euroopa põhjaosas ning seda ka Eestis on amfetamiin kanepi järel kõige sagedamini kasutatav keelatud aine. Amfetamiin on valge pulber, vahel ka kollaka, pruunika või roosa tooniga. Mõlemat ainet müüakse sageli pulbrina või kapslitena, harvem tablettidena, mis näevad väga

sarnased välja. Kuigi metamfetamiin on sünteetiline stimulant, siis neil on sarnane toime ja kogenud tarbijatel on raske kahte ainet eristada. (Laniel, 2012, pp. 222-240)

MDMA ehk teise nimega *ecstasy* või *molly* on sünteetiline amfetamiini tuletis ja stimuleeriva ning hallutsinogeense mõjuga aine (Peroutka, *et.al.*, 1988, p. 273). Uimastit saab ninna tõmmata või süstida, tavaliselt võetakse seda tabletina või kapslina, mille tunneb ära nende värvilisuse ja tablettidel olevate kujutiste/logode poolest. Ecstasy esineb peamiselt heleda värvusega tablettidena (valkjad, roosad, rohekad, helesinised jne) ning põhilised kujutised/logod on päike, viisnurk, pealuu ning naerumärk. MDMA toime algab 45 minutit pärast tableti või kapsli võtmist ning kestab 4-6 tundi, joove tekitab eufooriat, aktiivsust, südame löögisageduse ja vererõhu kasvu, kehatemperatuuri tõusu, läheduse ja empaatiatunde suurenemist, söögiisu kadumist, suu kuivust ning harva tekitab ka hammaste krigistamist. Kõrvalmõjud tekivad järgmisel päeval, kõrvalmõjudeks on iiveldus, oksendamine ja pearinglus. (Harvard Mental Health Letter, 2008, pp. 5-6)

Eestis on viimase aastakümne jooksul fentanüüli kasutamine juurdunud. Eestis on fentanüül olnud peamine tarbitav opioid alates 2001. aastast. Fentanüül on sünteetiline opioid, mida meditsiinis kasutatakse narkoosiks ja tugevatoimelise valuvaigistina. Euroopa turule jõuab fentanüül kahel pealmise viisil: ebaseadusliku tootmise kaudu ja fentanüüli sisaldavate ravimite ümbersuunamise kaudu tarneahelas. Ebaseaduslikult toodetakse fentanüüli ja 3-metüülfentanüüli Venemaal, Valgevenes ja Ukrainas. Põhiliselt transporditakse sealt naaberriikidesse, eriti Eestisse. (Mounteney, *et.al.*, 2015, pp. 626-627) Lisaks on Eestis märkimisväärset koguses konfiskeeritud fentanüüli derivaatide lähteaineid. Need ained on tugeva toimega, üliväikesed kogused võivad tekitada respiratoorset depressioonist tingitud eluohtliku mürgistuse. Fentanüüli derivaatide tarvitamine tavapärase narkootikumi asemel on odavam ja kergesti kättesaadavad. (EMCDDA, 2019, lk 29-73)

Fentanüül on enamasti valge, pruunika või kollaka värvusega pulber, manustatakse süstides, suitsetades või ninna tõmmates. Fentanüüli joove tekitab unisust, lõõgastust, valu leevendust, pearinglust ja iiveldust. Fentanüüli süstimisel suureneb risk nakatuda haigustesse nagu B- ja C-hepatiit ning HI-viirus. (Oiseth, 1999, lk 16-19)

Eesti seisab silmitsi probleemiga, milleks on HIV-epideemia. Selle põhjuseks on uimastite manustamine süstides, mis on viinud Eesti kõige kõrgema HIV-nakkuse esinemissagedusega

riigiks Euroopas. (Uusküla, *et.al*, 2010, pp. 79-80) Mujal Euroopas registreeritakse aastas keskmiselt 7 juhtu 100 000 elaniku kohta, siis Eestis registreeritakse aastas 100 000 elaniku kohta keskmiselt 25 inimest (Tervise Arengu Instituut, 2019). Eestis on kokku 10 079 HIV positiivset (Terviseamet, 2020).

Ebasteriilsed nõelad, mida kasutatakse mitmekesi, ning süstimisel ühiselt kasutatav varustus, nagu narkootikumi valmistamisel ja jagamisel kasutatavad anumad, filtrid ja lusikad, nende kaudu võib nakatuda B- ja C-hepatiiti ning HIV-sse. Samuti ei ole välistatud nakkushaiguste levik sugulisel teel. (Kalikova, 2005, lk 74) Selleks, et eemaldada ringlusest võimalikud nakatunud süstlad ja kaitsta uimastisõltlasi, hakati 1997. aastal looma süstlavahetuskohti (Rüütel & Uusküla, 2006, p. 182).

Süstlavahetuskohtades pakutav teenus lähtub kahjude vähendamise mudeli põhimõttest. Kahju vähendamise eesmärk on välja töötada sekkumisi, mis vähendavad uimastite tarbimisega seotud kahju ühiskonnale ning uimastite tarvitajale endale. Kahjude vähendamise põhilised põhimõtted: narkootiliste ja psühhotroopsete ainete tarbimine on osa igapäevaelust, seda ka edaspidi. Selle mõistmine viib narkootikumidega seonduvate kahjude vähendamisele kui ka uimastite tarbimise vähendamisele; ainete kasutamise kahjulikud tagajärjed nagu HIV / AIDS, B- ja C-hepatiit, üledoos- saab kõrvaldada ilma karskuseta. Kahjude vähendamise mudel on jätkusuutlik, kuna kasutusel olevad meetmed ei ole käskivad, vaid pigem abistavad ning mõistetakse, et paljud tarbijad ei soovi või ei suuda narkootiliste või psühhotroopsete ainete kasutamist lõpetada. Kahjude vähendamise mudel pakub erinevaid sotsiaalteenuseid, mis aitavad vähendada uimastite tarvitamisega seotud riske ning vähendada tarvitajale ja teistele tekitavat kahju. (MacMaster, 2004, p. 358; Tervise Arengu Instituut, 2020)

Kahjude vähendamise keskus korjab regulaarselt piirkondades süstlaid. 2018. aastal korraldati korjandus Tallinnas ja Maardus, kus osales üle 30 vabatahtliku. Kolme tunniga korjati 617 kasutatud süstalt, enim leiti süstlaid Lasnamäelt ja kesklinnast. Palju süstlaid oli maas ka Põhja-Tallinnas ja Tondil (Kristiine linnaosa). (Terviseamet, 2018)

Lisaks kahjude vähendamise keskustele on olemas ka uimastisõltlastele suunatud teenus, mille kirjeldamiseks kasutatakse sõna “võõrutusravi”. Uimastisõltlaste ravi ja taastumise protsessil on kolm etappi: esmakontakt sõltlasega, tema motiveerimine ja suunamine ravile, rehabilitatsioon ning järelravi. Esimene kontakt luuakse kahjude vähendamise keskses.

Võõrutusravis viiakse illegaalselt ainelt üle raviainele lühikeseks ajaks, püüdes võõrutada lõplikult illegaalsetest ainetest. Lisaks on ravi eesmärk vähendada narkootiliste ja psühhotroopsete ainete kasutamisest põhjustatud või sellega kaasnevaid tervise- ja sotsiaalseid tagajärgi. Rehabilitatsiooni protsessi käigus narkootiliste ja psühhotroopsete ainete tarvitaja saavutab parema tervisliku seisundi ja sotsiaalse heaolu. Rehabilitatsioon algab pärast võõrutusravi. Järeldravi on rehabilitatsiooniga sarnane, see hõlmab mitmesuguseid sotsiaalseid programme, abigruppe, tugigruppe, rühmaterapiat jne. (Kurbatova, 2005, lk 121-124; United Nations Office on Drugs and Crime, 2003)

Eestis on levinuim asendusravim metadoon. Metadoon on pikatoimeline, valuvaigistav narkootiline aine, mis on keemiliselt sarnane heroini, morfiini, kodeiini ja fentanüüluga. Metadoon aitab vähendada võõrutusnähte. Asendusravi toimub igapäevaselt spetsialistide järelevalve all. Asendusaine on vedeliku kuju, manustatakse suu kaudu. Ravi peaks kestma minimaalset 12 kuud, soovitatavalt 2-4 aastat. Asendusravi eeliseks on süstalde mittekasutamine, mitte süstides ei seata ennast ega teisi ohtu nakatuda HI- või hepatiidi viirusesse. (Tervise Arengu Instituut, 2011, lk 4-7; Kurbatova, 2005, lk 124-130)

Ühtlasi põhjustavad narkootilised ained keskkonnaprobleeme. Sünteetilistel uimastitel valmistamine põhjustab keskkonnakahjustusi. Sünteetiliste uimastite tootmise keskkonnamõju Euroopa Liidus tõsteti esile esmakordselt 2018. aasta Euroopa uimastiprobleemide aruandes. Tootmisest tekkivate jääkainete ladestamine toob kaasa keskkonnakahjustusi ning terviseriske. Näiteks tekib 1 kg amfetamiini tootmisel umbes 20-30 kg jäätmeid ning 1 kg MDMA tootmisel tekib 6-10 kg jäätmeid. Võttes aluseks Euroopa Liidus hinnanguliselt tarbitud sünteetiliste uimastite koguse, siis tekib igal aastal 1293-1948 tonni sünteetiliste uimastite tootmise jäätmeid. Arvesse ei võetud õiguskaitseasutuste arestitud toodangu osa ega seda, mida Euroopa Liitu eksporditakse. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction and Europol, 2019, pp. 150-162)

Jäätmeid on võimalik kõrvaldada erinevatel viisidel. Näiteks valades need lihtsalt kraanikaussi või tualetti, sellisel juhul mõjutab see joogivee kvaliteeti, ummistada kanalisatsiooni või häirib olmereoveepuhastite tööd. Kuid eelnimetatud meede on pigem haruldane. Sagemini maetakse jääde maa alla, jäetakse mahajäetud elamutesse või pannakse varastaud kaubikutesse või

veoautohaagisesse, mis seejärel pannakse põlema, et varjata tõendid. Muidugi on leitud ka keerukamaid meetodeid, näiteks ümberehitatud kaubikud, mis vihmastes oludes sõites jäätmed teepinnale pumpavad. Maa alla või lihtsalt loodusesse jäetud jäätmed on kõige ohtlikum, kuna saasteaineid lagundavad taimed ning mullas elutsevaid organisme. Vette sattudes võivad teatud tüüpi jäätmed põhjustada vee pH taseme tõusu, mis võib vähendada hapniku taset, kahjustades kalu ja taimi. Lõpuks võib mõjutada inimese toiduahelat. (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction and Europol, 2019, pp. 161-162)

Kokkuvõtlikult käsitleti alapeatükis narkootikumi mõistet, Eesti illegaalsel narkoturul levinumate narkootiliste ja psühhotroopsete ainete olemust ning nende mõju ühiskonnale. Levinumad keelatud ained on kanep, amfetamiin, metamfetamiin, ecstasy, fentanüül ja kokaiin. Narkootiliste ainete tarvitamine ohustab tarvitajat, tema lähedasi, ühiskonda ning keskkonda. Kogukonnale tekitatava kahju vähendamiseks on loodud süstlavahetuskohad kahjude vähendamise põhimõttel. Kahjude vähendamise keskuse eesmärk on võidelda narkoprobleemiga mõistes, et narkootiliste ja psühhotroopsete ainete kasutamine on ja jääb igapäeva elu osaks.

Lisaks kahjude vähendamise keskustele on olemas ka võõrutusravi, mille eesmärk on uimastitarvitaja täielik võõrutamine ebaseaduslikust aineist. Ravi koosneb esmakontaktist sõltlasega, tema motiveerimisest, ravile suunamisest, rehabilitatsioonist ning järelravist. Eestis kasutatakse asendusravimina metadooni, mis on valuvaigistava toimega narkootiline aine.

Euroopa Liidus on tõusnud esile keskkonnaprobleemid, mis on tekkinud sünteetiliste uimastite tootmisest. Igal aastal tekib suurtes kogustes sünteetiliste uimastite tootmise jäätmeid. Jäätmetest vabanetakse erinevatel viisidel, kuid igal viisil on keskkonnale negatiivne mõju.

1.2. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete avastamise meetmed

Lõputöö teises alapeatükis uurib autor erinevaid tollikontrolli tehnikaid ehk avastamise meetmeid. Kirjeldab meetmete positiivseid ja negatiivseid olemusi.

Üks parimaid strateegiaid narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ebaseadusliku kauplemise ning tarvitamise vastases võitluses, on nende ebaseadusliku liikumise peatamine riigipiiril enne riiki sisenemist või lahkumist. Tolli ametnikud kasutavad avastamiseks erinevaid meetmeid:

riskianalüüs, rahvusvaheline koostöö, narkokoerad, ennetustegevus ning erinevad tehnikavahendid nagu röntgen või narkootikumide detektor. (Sake, 1999, p. 244)

Tollikontrollid põhinevad riskianalüüsil, mis hõlmab andmete ja teabe kogumist, riski hindamist ja analüüsimist, vastumeetmete väljatöötamist ja nende kasutusele võtmist ning protsessi ja selle tulemuste jälgimist, et tõhusamalt ja tulemuslikult tuvastada ja ära hoida tollialaste õigusaktide rikkumisi, tuginedes liidu ja rahvusvahelistele allikatele ja strateegiatele. Ehk riskianalüüs tähendab riski tuvastamist selleks vajalikke meetmeid rakendades, et risk kõrvaldada. Riski astmed jaotatakse kõrgeks, keskmises ja madalaks. Riskipõhise selektiivsuse kasutamine võimaldab tollil kasutada nappe ressursse kõrge riskiga saadetistele, samal ajal madala riskiga saadetised saavad takistamatult edasi liikuda. (Euroopa Liidu Teataja, 2013; Hints, *et al.*, 2011, p. 4)

Riskipõhine selektiivsus toimib arvutipõhiselt tõhusamalt kui tolliametnike poolt juhuvaliku põhiselt, kuna seda saab järjepidevalt rakendada kogu impordi ja ekspordi jaoks ning see on andmete kogumi võrdlemisel kiirem ja täpsem. Tolliametnikud tavaliselt tuginevad riskiprofiili määramisel oma kogemustele, teadmistele ning hinnangutele. See meetod ei ole efektiivne, kuna protsess sõltub inimese sekkumisest ja otsustusvõimest ning nõuab uusimate peitmistehnikatega kursis olemist. (Iacob & Zaharia, 2012, p. 6) Riskianalüüsi alused on erinevad, näiteks päritolumaa, kaubanimetus, kogus, hind, kaubasaatja- ja saaja. Need andmed saadakse deklaratsioonilt.

Paremale riskijuhtimisele aitab kaasa rahvusvaheline koostöö, kuna annab võimaluse koguda rohkem andmeid. (Iacob & Zaharia, 2012, p. 3) Rahvusvahelise koostöö eesmärk on luua tõhus ja vastastikune koostöö rahvusvaheliste organisatsioonide ja tolliametitega, et vahetada teavet tollieeskirjade rikkumise skeemide kohta, koos võidelda rahvusvaheliste kuritegude ja mitmesuguste pettuste vastu. Lisaks saab omandada paremaid tollialaseid kogemusi ja erialaseid soovitusi, kuidas edendada tollisüsteeme ning tolli arengut. Rahvusvaheline koostöö peegeldab riikide tolliasutuste suhtluse arengutaset naaberriikide ja teiste tolliametitega ning nende osalemist rahvusvahelistes tolliprojektides, rahvusvahelistes organisatsioonides, kaubandusmissioonides jne. (Shpak, *et al.*, 2020, pp. 205-206) Üheks rahvusvaheliseks organisatsioonideks on Maailma Tolliorganisatsioon (*World Customs Organization*), mis tegeleb rahvusvahelise kaubanduse hõlbustamisega ning aitab tagada tolli suutlikust ja stabiilsust. (Gordhan, 2007, pp. 49-50)

Maksu- ja Tolliameti rahvusvaheline koostöö hõlmab kolme põhisuunda: Euroopa Liit; rahvusvahelised organisatsioonid ning kahe- ja mitmepoolne koostöö (Maksu- ja Tolliamet, 2021). Euroopa Liidus on loodud tolliliit, mis lihtsustab liidu liikmesriikide vahelist kaubavahetust ning ühtlustab kolmandatest riikidest pärit kauba maksustamist tollimaksuga (Maksu- ja Tolliamet, 2021). Maksu- ja tolliamet teeb koostööd Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (*Organization for Economic Co-operation and Development*, OECD) ning eelnevalt mainitud Maailma Tolliorganisatsiooniga (Maksu- ja Tolliamet, 2021). Kahe- ja mitmepoolne koostöö on Soomega, Venemaaga, Balti riikidega ning teeb arengukoostööd erinevate riikidega. Eesti ja Soome tolli vaheline koostöö algas 1993. aastal. Koostöö on pidev ja aktiivne uurimises, tollikontrolli ning teabevahetuse valdkonnas. Koostöö Venemaaga sai alguse 1999. aastal. Koostöö eesmärk on tagada sujuv kaupade piiriületus ning vähendada selleks kuluvat aega. Koostöö Balti riikidega algas 1994. aastal. Tollikoostöö põhisuunaks on tollitoimingute ühtlustamine ja efektiivsuse tõstmine. Põhisuundade hoidmiseks ja eesmärkide täitmiseks koostatakse mitmeaastaseid tegevuskavasid. (Maksu- ja Tolliamet, 2021)

Ennetustegevuse eesmärk on kuriteo vähendamine ja avaliku turvalisuse suurendamine (Silva, 2018, p. 113). Ennetustegevuses on oluline koostöö nii riiklikul, kohalikul kui ka riikidevahelisel tasandil. Üheks ennetusviisiks on tolliasutuste koostöö, kus riigid jagavad omavahel informatsiooni ja teavet. (Rybaczuk, 2016, pp. 30-32)

Riiklikul tasemel võib uimastiennetust võib jagada kolmele tasemele: universaalne, valikuline ning näidustatud ennetustöö. Universaalne ennetustöö sihtrühmaks on kogu elanikkond, mis eesmärk on teavitustöö, hoiakute ja väärtushinnangute loomine / kujundamine, tervislikke valikuid toetav keskkond ning kättesaadavuse piiramine. Valikuline ennetustöö keskendub haavatavatele gruppidele, kes on uimastiprobleemidele tekkele vastuvõtlikumad, eesmärgiks on varajane märkamine, sekkumine ja tugiteenus. Näidustatud ennetustöö sihtrühmaks on inimesed, kellel on risk uimastiprobleemide tekkeks, näiteks inimesed, kellel on aktiivsus- ja tähelepanuhäired ning lapsed ja noored, kes juba tarvitavad uimasteid. Selle ennetustöö eesmärk on tarvitamise vähendamine ning sõltuvuse tekke ärahoidmine. (Politsei- ja Piirivalveamet, 2018, lk 26-27; Tervise Arengu Instituut, 2020)

Tõhusaks ennetustegevuseks ei ole ainult inimeste teadmiste suurendamine erinevate uimastite kohta, rohke informatsioon võib uudishimu suurendada, mis võib muuta nad lihtsalt teadlikeks tarbijateks. Samuti ei ole tõhus hirmutamistaktika, mille käigus rõhutakse narkootiliste ja

psühhotropsete ainete ohtudele ja sellega kaasnevatele karistustele. Endiste tarvitajate kogemuste jagamine võib tekitada tunde, et selline käitumine ja tarvitamine on tavapärane ning võib suurendada õpilaste seas tarvitajate arvu. Massimeediakampaaniad ei saa muuta riskikäitumist. Tõhusaks ennetustegevuseks peetakse individuaalse haavatavusega tegelemist, eluuskuste arendamist, näiteks enesejuhtimine ja emotsioonidega toimetulek. Ennetustegevus on tõhus, kui seda tehakse pikaajaliselt ja laiaulatuslikult, mille käigus arutletakse erinevate arvamuste üle, mis noortel uimastite tarvitamise suhtes võivad olla. (Politsei- ja Piirivalveamet, 2018, lk 26-27; Tervise Arengu Instituut, 2020)

Kuritegevuse ennetustöö edukaks toimimiseks on eeldus, et ennetustegevus toimub kõikidel tasanditel- pere, kooli kui ka riigi (Sherman, *et al.*, 2002, p. 4). Koolis saavad noored eluks vajalikud oskused ning esmased teadmised narkootiliste ja psühhotropsete ainete kohta. Koolis tuleks ennetusprogramm üles ehitada interaktiivselt, kus fookuses pole lihtsalt narkootiliste ainete ja nende tarvitamise kohta ettekanded, vaid arutelud, rollimäng ja õpilaste omavaheline suhtlus. Perel on oluline mõju uimastite tarvitamisele nii geneetiliste tegurite kui ka sotsiaalsete tegurite, näiteks väärkohtlemise tõttu. Vanema ja lapse omavahelisel suhtel on oluline roll. Hea omavaheline suhe aitab ennetada lapse käitumisprobleeme, sotsiaalseid probleeme ning pikemas perspektiivis uimastite tarvitamist. Vanematel on tugev mõju eakaaslaste valikul. Riik tagab sotsiaalse kaitse, luues inimestes turvatunde ning tervislikke valikuid soodustava keskkonna. (Cuijpers, 2003, pp. 10-15)

Selleks, et teostada kiiremaid ja ulatuslikumaid kontrole piiriülese liikluse üle, kasutatakse läbivalgustusseadmeid, narkootikumide detektoreid ja tollikoerasid. Seetõttu on läbivalgustusseadmest ehk röntgenist saanud tollikontrolli üks olulisemaid vahendeid. Röntgenit kasutatakse laialdaselt saadetiste, pagasi ning erinevate sõidukite läbivalgustamiseks. Salakaubavedu saab avastada ning see võib olla röntgeni kasutamise tulemus. Lävivaatuse tehnoloogia on viimaste aastakümnete jooksul oluliselt arenenud ning pakub kvaliteetseid ja hea eraldusvõimega pilte. Igasuguste keelatud esemete kiire ja usaldusväärne avastamine röntgenpiltidelt sõltub jätkuvalt ametniku oskustest ning teadmistest. Selleks, et keelatud esemed ära tunda peab ametnik teadma, millised esemed röntgenpildil on keelatud ja kuidas need välja näevad. Mõnede objektide välimus röntgenpildil on üsna erinev reaalsuses olevaga. Üldiselt on raske objekte ära tunda, kui need on kujutatud ebaharilikust vaatenurgast või on teiste objektide peal. (Radionov & Savić, 2019, p. 128; Schwaninger, 2005, pp. 405-407).

Ametnikud, kes kontrollivad röntgenpilte, peaksid olema eelnevalt läbinud koolituse, treeningu ning tulevikus läbima ka täiendkoolitusi. Uuringud on näidanud, et röntgenpildi tõlgendamise oskust saab parandada arvutipõhise koolitusega, millele peaks järgnema treeningud vähemalt 6-12 kuud ning 20 minutit nädalas. (Michel, *et al.*, 2012, pp. 552-558)

Välja on töötatud sihtmärkide automatiseeritud tuvastamise funktsioonid, mis pakuvad tolliametnikele röntgenpiltide analüüsimisel valikulist abi. Automaatse sihtmärgi tuvastamise funktsioonid analüüsivad röntgenpilti pärast skaneerimist, et tuvastada teatud tüüpi kaubad nagu narkootikumid, tabletid, sigaretid jne. Samuti võib saada ka teavet sarnaste esemete arvu kohta. Hetkel on olemas andmebaas, kuhu on koondatud üle 30 000 illegaalse ja ebaseadusliku kauba näite. Euroopa Liidul on plaanis luua selline programm röntgenpiltide automatiseeritud võrdlus veoste skaneerimiseks (ACXIS), kus röntgenpilt, millelt leitakse keelatud esemeid või aineid, salvestatakse koos ametniku tagasiside ja muude sellega seotud andmetega andmebaasi, et seda teavet saaks vahetada sarnaste süsteemidega, hõlbustades teabevahetusega tolliametnike tööd. (Visser, *et al.*, 2016, pp. 1, 6) Kuigi programmi nimi viitab veoste röntgenpiltide automatiseeritud võrdlusele, siis seda saab ka kasutada postisaadetiste skaneerimiseks ja võrdlusteks.

Röntgenpilti on võimalik analüüsida muutes värvi ning suurust. Sõltuvalt värvidest saavad ametnikud tuvastada, millist tüüpi materjaliga ja esemega on tegu. Koolituse läbinud ametnikud oskavad mängida piltidega, et saada pilti teravamaks, näiteks saab muuta pildi mustvalgeks. Värvilisel pildil peab teadma värvide tähendust- oranži värviga kajastuvad orgaanilised elemendid, näiteks puit, paber, kokaiin, heroiin jne. Rohelise värviga anorgaanilised elemendid, näiteks klaas, alumiinium. Sinise värviga on metallid ja raskemetall, näiteks raud, metall. (Westminster International Ltd, 2016)

Salakauba saatjad ja vedajad arenevad pidevalt, leides uusi peitmise võimalusi ja pettemanöövreid, seetõttu on täiendkoolitused tolliasutuses olulised ja vajalikud. Koolitused on vajalikud ametnike enesearendamiseks, selleks et täiendada ja arendada oskusi. Seetõttu peaksid koolitused toimuma iga aasta, et ametnikud oleksid kursis uusimate salakauba peitmiste trendidega ning tehnoloogiaga. (Wulf, 2005, pp. 34-35) Põhja-Makedoonias läbi viidud uuringust selgus, et parimaid tulemusi oma teadmiste ja oskuste parandamiseks saab interaktiivse koolitusega. Teoreetilised koolitused on kõige vähem tõhusamad. (Jakimovska, 2018, p. 189)

Tolliametnikud kasutavad narkootiliste ja psühhotroopsete ainete leidmiseks spetsiaalse väljaõppe ning atesteerimise läbinud narkokoeri. Maksu- ja Tolliameti narkokoerad läbivad Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekolledži teenistuskoorte koolituskeskuses koerajuhtide põhikursuse, mis toimub üks kord aastas ning kestab kokku 13 nädalat ja toimub ühenädalaste kursustena kahe aasta jooksul. Seejärel läbivad koer ja koerajuht iga aasta 4 päevase täiendkoolituse. (Sisekaitseakadeemia, 2021; Maranik, 2019, lk 30)

Koorte kasutamine detektorina põhineb koera haistmismeelega seotud väljakujunenud usaldusväärsusel, selektiivsusel ning tundlikkusel. (Kaldenbach, 1998, p. 80) Tollis kasutatakse tavaliselt labradori retriivereid narkokoortena, kuna nad on sõbralikud, intelligentsed, sõnakuulelikud, hea haistmisega ning neid on kerge õpetada. Labradori retriiverid ei ole liiga väiksed ega liiga suured, seetõttu sobivad hästi inimestega töötamiseks ning väikestes kohtades otsimiseks. (Eesti Retriiverite Tõuühing, 2016)

Narkokoerad on suutelised otsima narkootilisi aineid erinevatest keskkondadest. Koer suudab otsida järjest 15-30 minutit ning seejärel vajab umbes 20 minutist puhkust ning päevas on võimeline töötama keskmiselt kolm kuni neli tundi. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete avastamisel mängib rolli aine pakend ning aeg, mis on möödunud alates pakendamisest. Näiteks kui pakendada heroini ja hašiš samasugusesse pakendisse, siis on tõenäolisem, et koer avastab enne hašiši. Heroiini lõhn on nõrgem kui hašiši oma. Kui koer avastab narkootilise või psühhotroopse aine, markeerib ta avastuse asukoha, mis tähendab koostöös tolliametnikega aine asukoha kindlaks tegemist. Koer markeerib passiivselt ehk istub või lamab avastatud koha juurde ja suunab oma nina avastatud koha poole. (Kaldenbach, 1998, pp. 81-88) Tuleb meeles pidada, et narkokoerad ei ole 100% täpsed, tihti markeerivad koerad ka esemeid, riideid, pakendeid, mis on kokku puutunud narkootilisi aineid tarvitava inimesega. Koerad on suutelised leidma ja markeerima aineid, mis talle on õpetatud. Kui turule tuleb uut sorti narkootiline või psühhotroopne aine, siis seda tuleb koerale tutvustada. On leitud, et koeri peab pidevalt treenima, et lõhnad oleksid meeles. (Ensminger, 2012, pp. 136-150)

Tolliasutused kasutavad narkootikumide tuvastamiseks narkotesti. Narkotesti tegemisel huvipakkuv aine ning reagendi vaheline reaktsioon põhjustab värvimuutuse, mis annab aimu, kas tegemist on keelatud ainega. Narko kiirtesti kasutatakse, kuna see on kiire, odav, täpne ning lihtne kasutada. Testi tulemuse saab teada kuni viie minutiga. Erinevate ainete jaoks on erinevad narkotestid, selleks et õiget ainet testida, peavad ametnikud teadma, millise ainega

võib tegemist olla. Kui viiakse läbi vale test või kui avastatakse aine, mille kohta pole veel teste saada, siis test annab valenegatiivse. (Philp & Fu, 2017, p. 97; Kranenburg, *et al.*, 2020, pp. 1-2)

Testi usaldusväärse tulemuse saamiseks tuleb järgida üldiseid juhiseid: pulbriliste ainete testi tuleb teha ainult mõne teraga, kui testi tulemust ei tulnud, siis tuleb testimiseks aine kogust suurendada; tablettide või tahke materjali korral tuleb spaatliga murda väike tükk/osa; kapslite korral tuleb üks kapsel ettevaatlikult avada ning testimiseks tuleb kasutada ainult väikest osakest. (Office on Drugs and Crime, 1995, p. 5)

Vaatamata kiirusele ning usaldusväärsele tulemusele tuleb järgida ettevaatusabinõusid, kuna testi tegemiseks avatakse (veel) tundmatu aine pakend. Lisaks on viimastel aastatel testide kasutamise tekkunud probleeme, üle 600 uue psühhoaktiivset ainet on turule tulnud. Narko kiirtestidega ei ole võimalik neid tuvastada. (Philp & Fu, 2017, p. 109)

Valenegatiivsete vältimiseks ning töö kiirendamiseks ja ohutuseks on tolliametnikele loodud narkootikumide detektorid, hüüdnimega narkoninad. Detektori abil saavad ametnikud kiiresti tuvastada, millise ainega on tegemist ning kui puhas aine on. Detektorid on ajalooliselt suured, kallid, haprad ja keerulised kasutada, nüüd liigutakse sinna suunda, et need oleksid kaasaskantavad, taskukohased, vastupidavad ning kergesti kasutatavad. (Crocombe, 2013, p. 1) Detektorid peaksid suutma tuvastada võimalikult palju narkootilisi ja psühhotroopseid aineid. Kaks sellise seadme tootjat on ThermoFisher Scientific ja B&W Tek. Näiteks on *TruNarc™ Handheld Narcotics Analyzer* üks uusimatest detektoridest, mis on turul. *TruNarc™ handheld Narcotics Analyzer* suudab testida vähemalt 500 erinevat ainet, sh narkootilisi aineid, stimulantere, hallutsinogeene. Erinevalt kiir narkotestiga ei vaja detektor aine tuvastamiseks otsest kontakti ainega ehk ainet ei tule avada ja purustada, vaid saab testida läbi pakendi, see ei vaja keemilisi reaktsioone ning tulemust ei mõjuta niiskus. (ThermoFisher Scientific, 2019)

Detektorid suudavad eristada kõrgema ohuga komponente. Kui pakend sisaldab aineid nagu heroiin, fentanüül või metamfetamiin, siis muutub ekraan punaseks. Detektor on võimeline tuvastama narkootiliste ainete segus fentanüüli. Mõõteriistad on võltsimiskindlad, kuna seadmetest ei ole võimalik andmeid kustutada. Seade salvestab kõikide katsete andmed kuniks ametnik edastab teabe arvutisse. Kuigi detektorid on usaldusväärsed, tuleb konfiskeeritud ained viia ekspertiisi kinnitavateks testideks, mis määravad kindlaks aine puhtuse ja teised

koostisosad. (Hiolski, 2017, pp. 37-39)

2012. aastal analüüsiti detektori võimekust tuvastada narkootilist ja psühhotroopset ainet läbi erinevat tüüpi materjalide nagu postipakk, pappkast, pudel ning metallmahuti. Katses kasutati narkootikumide detektorit. Viidi läbi katse, kus aine pandi postipakendisse. Postipakendi välimine kiht oli paksust paberist ning sisemine kiht oli mullmähis, seda tüüpi postipakend on tugev, vastupidav ning seda tavaliselt kasutatakse õrnade asjade saatmiseks. Detektoriga kontrolliti pakendit ning see tuvastas varjatud ainet. Samasugune katse tehti ka tavalise ümbrikuga, mis osutus samuti edukaks. Uuringust selgus, et raske on leida detektoriga narkootilisi aineid papp-kastidest, metallmahutist ning paljudest mustadest plastidest, mis sisaldavad suures koguses süsinikku. Süsinik on lähiinfrapunavalguse efektiivne neelaja, see on seadmetele takistuseks, kuna seadmed toimivad lähiinfrapunavalguse abil. (Olds, *et al.*, 2012, pp. 69-76) Narkonina negatiivseks omaduseks on see, et kahtlase sisuga postisaadetis tuleb esmalt ametnikel teiste tehnoloogiate abil leida.

Viimase abinõuna kasutavad ametnikud postisaadetise kontrollimiseks postisaadetise avamist. Postisaadetisi ei saa tavaliselt peale saaja keegi teine avada, seega on postisaadetiste kontrollimine keerulisem. Postisaadetise avab ja sulgeb postiteenuse osutaja töötaja tolliametniku juuresolekul selleks, et tolliametnik saaks teha tollikontrolli. Enne paki avamist kontrollitakse saadetise sisu röntgeniga. Pärast avamist ning saadetise sisu vaatlemist, tuleb postisaadetis sulgeda kleebisega „TOLLIS AVATUD“ ning koostada läbivaatuse kohta läbivaatuse akt. (Õiguskantsler, 2020) Selline meetod on aeganõudev ning tuleb järgida erinevaid nõudeid.

Kokkuvõtlikult käsitleti alapeatükis erinevaid tollikontrolli tehnikaid ehk avastamise meetmeid. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete avastamine on oluline, kuna nii ei tagata ainult enda riigi kodanike kaitset, vaid ka ülemaailmse kogukonna kaitset, hõlbustades samas seadusliku kaubavoo liikumist. Seepärast ongi kogu maailma tolliteenistusel oma roll. Selle rolli täitmiseks kasutavad ametnikud mitmeid meetodeid: riskianalüüsi, rahvusvahelist koostööd, ennetustegevust, läbivalgustus vahendeid, narkokoeri, ning narkootikumide detektorit.

Riskianalüüs on tollikontrolli esimene samm, millega tuvastatakse riskid ja töötatakse välja vastumeetmed, et vältida tollialaste õigusaktide rikkumisi. Riskianalüüsiga kasutatakse ära kõik tolli käsutuses olevad ressursid. Tolliametnikud tuginevad riskiprofiili määramisel tavaliselt

oma kogemustele, teadmistele ja hinnangutele. See meetod on ebatõhus, sest protsess sõltub inimese sekkumisest ja otsustusvõimest ning nõuab teadmisi uusimate peitmistehnikate kohta. Riskianalüüsi hõlbustab rahvusvaheline koostöö, mille raames tolliametnikud jagavad teavet ja oskusi ning töötavad ühiselt välja meetmed ebaseaduslike ainete ja kaupade liikumise takistamiseks.

Ennetustegevusega ennetatakse kuritegevust ja sõltuvusainete kasutamist. Selleks, et ennetustegevus oleks tõhus, on vaja pikaajalisi sekkumisi, mille käigus arendatakse erinevaid eluks vajalikke oskusi, õpitakse emotsioonidega toimetulekut jne. Liigne teabe levitamine ja inimeste harimine võib kergesti muuta inimesed teadlikeks uimastite ja psühhotroopsete ainete kasutajateks.

Läbivalgustusseadme kasutamine nõuab teadmisi ning oskusi. Ametnik peab teadma, millised esemed röntgenpildil on keelatud ja kuidas need välja näevad. Röntgenpildidel kujutatavad objektid võivad erineda sellest, kuidas neid igapäevaelus näeme. Röntgenipildi tõlgendamise- ja vaatlemisoskust tuleks arendada arvutipõhise koolitusega ning harjutuste abil.

Tolliasutused kasutavad keelatud ainete leidmiseks narkokoeri. Narkokoerad on võimelised otsima keelatud aineid erinevatest keskkondadest. Koerad on tundlikud ning usaldusväärsed abilised. Miinuseks on nende efektiivne tööaeg päevas, mis on keskmiselt kolm kuni neli tundi.

Narkootikumide detektor, ehk teise nimega narkonina, on seade, mis suudab tuvastada narkootilisi ja psühhotroopseid aineid läbi erinevate materjalide. Narkonina abil on võimalik ohutult ja kiiresti tuvastada, mis ainega on tegemist ning kui puhas see on. Uuemad detektorid suudavad tuvastada umbes 500 erinevat keelatud ainet. Narkonina ei suuda tuvastada aineid läbi materjalide, mis sisaldavad suures koguses süsinikku.

Tolliametnikud kasutavad ühe meetmena ka postisaadetise avamist. Postisaadetise avab ja sulgeb postiteenuse osutaja ning tolliametnik kontrollib saadetist postiteenuse osutaja juuresolekul. Pärast saadetise sisuga tutvumist suletakse saadetis kleebisega, mis annab teada, et saadetis on tollis avatud ning seejärel koostatakse akt. See meede on samuti aeganõudev ja nõuab erinevate nõuete täitmist.

2. NARKOOTILISTE JA PSÜHHOTROOPSETE AINETE AVASTAMINE POSTIS

2.1. Uuringu valim, meetmed ja protsess

Alapeatükk annab ülevaate empiirilise uuringu meetodikast ja läbiviidud eksperdiintervjuude ja osalusvaatluse tulemuste analüüsist. Tulemuste põhjal annab lõputöö autor vastused püstitatud uurimisküsimustele ning esitab nende põhjal järeldused ja ettepanekud edasise arengu eesmärgil.

Lõputöös kasutatakse kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivse uuringu defineerimine on keeruline, kuna uuringutel ei ole ainult neile omaseid meetodeid (Creswell, 2003, lk 234). Lühidalt on kvalitatiivse uurimistöö eesmärk inimeste mõistmine vaadeldavas ajas ja kohas. Kvalitatiivne uurimistöö põhineb sotsiaalsetele nähtustele ja inimeste mõtetele, eesmärkidele, hoiakutele, arvamustele, tõekspidamistele ning elukogemustele. (Õunapuu, 2014, lk 56-57)

Lõputöös kasutatakse andmete kogumiseks poolstruktureeritud ekspertintervjuud. Eksperdiintervjuudega kogutakse andmeid ametis kasutatavate avastamise meetmete tulemuslikkuse kohta. Intervjuu on kvalitatiivses uuringus üks enamkasutatavaid andmekogumismeetodeid. Intervjuu eeliseks on paindlikkus, võimalus reguleerida andmete kogumist vastavalt olukorrale ja vastaja vastustele. Intervjuu uurimuslikuks eesmärgiks on süstemaatilise andmekogumise meetod, mille eesmärk on saada võimalikult usaldusväärset teavet. Intervjuu tüüpe on erinevaid, neid on võimalik liigitada standardiseerituse, intervjuu struktureerituse, intervjuueeritavate arvu või intervjuueeritava pädevuse järgi. (Hirsjärvi, *et al.*, 2005, lk 191-195; Laherand, 2008, lk 180)

Ekspertintervjuu viiakse läbi oma ala eksperdiga, kellel on selle ala teadmised ja kogemused. Poolstruktureeritud intervjuu on osaliselt reglementeeritud, küsimused valmistatakse ette ainult intervjuu alustamiseks. Intervjuu keskel võib vajadusel küsida täpsustavaid küsimusi ning küsimuste liik ja arv ei ole piiratud. (Õunapuu, 2014, lk 171)

Valimiks on eesmärgistatud valim ehk valimisse kuuluvad Maksu- ja Tolliameti Posti tollipunkti ametnikud / eksperdid, kes on seal töötanud aastatel 2013-2020. Eesmärgistatud

valimisse võtmine tähendab, et intervjueeritavad valitakse erinevate sisuliste kriteeriumite alusel (Õunapuu, 2014, lk 150). Posti tollipunkt ametnikud ja postiteenuse osutajad valiti valimisse, kuna nende igapäevasteks tööülesanneteks on erinevate järelevalve meetmete rakendamine, näiteks töötamine läbivalgustusseadmega, tollikoortega kontroll. Postiteenuse osutaja on Maksu- ja Tolliameti poolt koolitatud tuvastama kahtlust tekitavaid saadetisi. Maksu- ja Tolliameti Posti tollipunkti ametnikel on teadmised ja kogemused millised meetmed on narkootiliste ja psühhotroopsete ainete avastamiseks kõige tõhusamad.

Intervjuud viidi läbi kahe postitollu ametnikuga ning kahe postiteenuse osutajaga, kes on töötanud Posti tollipunktis aastatel 2013-2020. Tolliinspektor 2 soovis küsimustele vastata kirjalikult. Ekspertintervjuud viidi läbi ajavahemikul 02.03.21 – 14.03.21. Suulised intervjuud kestsid 15-48 minutit ning salvestati vastajate nõusolekul nutiseadme *Voice memo* rakendusega, hiljem intervjuud transkribeeriti. Transkribeerimist saab defineerida kui intervjuule kirjaliku kuju andmist, kus antakse rääkija kõne edasi nii täpselt kui võimalik (Laherand, 2008, lk 279-280). Seejärel tehti intervjuu sisuanalüüs. Intervjueeritavate antud vastuste mahukuse tõttu vastuseid lõputöö lisades välja ei tooda. Vastused säilitatakse lõputöö autori valduses. Ametnikega tehtud intervjuu koosnes 19 peamisest küsimusest (lisa 1) ning postitöötajatega tehtud intervjuu koosnes seitsmest peamisest küsimusest (lisa 2), kuid lisandusid suuliste intervjuude käigus ka mõned lisaküsimused.

Andmeanalüüsimeetodina kasutatakse sisuanalüüsi ning andmetest kategooriate moodustamist. Tavapärase sisuanalüüsiga üritatakse mõista uurimuses osalejate maailma ning nende tõlgendusi. Seejärel alustatakse kodeerimisega. Kodeerimisega tõusevad esile sõnad, millega väljendatakse kõige tähtsamaid mõtteid ning edasi jagatakse need kategooriateks. (Kalmus, *et al.*, 2015; Laherand, 2008, lk 291)

Kodeerimise käigus tõusis esile kuus olulist kategooriat. Esimeseks kategooriaks on “Kõige enam tellitavad narkootilised ained ja nende lähteriigid”, milles moodustus 20 koodi. Teiseks kategooriaks on “Keelatuid aineid sisaldava saadetise tunnused / käekiri”, milles moodustus 14 koodi. Kolmandaks kategooriaks on “Meetmed ja protsess”, milles moodustus 13 koodi. Neljandaks kategooriaks on “Meetmete ja protsessi puudused”, milles moodustus 16 koodi. Viiendaks kategooriaks on “Ennetustegevus”, milles moodustus üheksa koodi ning kuuendaks kategooriaks on “Koolitused”, milles moodustus seitse koodi (vaata lisa 3)

Vaatlust peetakse kõigi teaduste ühiseks ja vältimatuks põhimeetodiks. Vaatlus on uurimisviis, kus uurija jälgib tegevust ja keskkonda loomulikus keskkonnas, kogudes informatsiooni läbi kõikide meelte. Vaatlus võimaldab mõista tegevuste, olukordade ja keskkondade erinevaid külgi. Vaatluse abil saab teada, kas inimesed käituvad nii, nagu ütlevad. Vaatluse eeliseks on saada otsest ja vahetut teavet organisatsiooni tegevuse ja käitumise kohta. Vaatlusel on erinevaid vorme, mis eristuvad vaatluse astme, kestuse ja uurija osaluse järgi. (Hirsjärvi, *et al.*, 2005, lk 199-203)

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks oli vajalik uurida milliseid meetmeid kasutab Maksu- ja Tolliamet narkootiliste ja psühhotroopsete ainete avastamiseks ning kuidas on need muutunud. Selleks viis autor läbi Posti tollipunktis osalusvaatlused. Osalusvaatlustega koguti andmeid selle kohta, milliseid meetmeid, tehnikaid kasutatakse avastamiseks ning jälgiti kasutatavate meetmete kasutamist. Vaatlus on kasulik uuritava teema kohta lisateabe saamiseks (Yin, 1991, p. 93). Osalusvaatlus tähendab seda, et uurija osaleb uuritavate loal nende tegevuses, osaluse astmeid on vaatluses erinevaid. Autor viis läbi osaluse vaatlejana, kus uurija on rohkem vaatleja rollis, kui osaleja rollis. Osalusvaatluses võib eristada kolme faasi: kirjeldav vaatlus, fokuseeritud vaatlus ning valikuline vaatlus. (Laherand, 2008, lk 230-232)

Vaatlused võimaldasid saada tervikliku pildi tollikontrolli protsessi kohta. Autor viis läbi kolm osalusvaatlust, mille kohta koostas protokollid (lisa 4). Esimene vaatlus toimus 09.02.2021 Posti tollipunktis, sellel päeval toimus ühisoperatsiooni GOALS (*Global Operation Against Looming Synthetic drugs*). Ühisoperatsioon keskendus peamiselt amfetamiini, metamfetamiini ja MDMA avastamisele. Teine vaatlus toimus 19.02.2021 samuti Posti tollipunktis, kus autor vaatles ametnike tööd ning kolmas vaatlus toimus 05.03.2021, kus autor osales koolitusel “NES/ICS2”, et saada ülevaade uuest kasutusele võetavast süsteemist.

Osalusvaatluste andmeanalüüsimeetodiks kasutatakse sisuanalüüsi ning andmetest kategooriate moodustamist. Kodeerimise käigus tõusis esile kolm olulist kategooriat. Esimeseks kategooriaks on “Riskiindikaatorid”, milles moodustus 13 koodi. Teiseks kategooriaks on “Tollikontrolli protsess”, milles moodustus 17 koodi. Kolmandaks kategooriaks on “Ennetustegevus”, milles moodustus 3 koodi. (Lisa 5)

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks oli vajalik analüüsida Maksu- ja Tolliameti andmete põhjal postitollu kontrollide tulemusel avastatud keelatud ainete koguste trendi aastatel 2013-2020.

Selleks küsis autor Maksu- ja Tolliametilt andmeid perioodil 2013-2020 avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ainete, koguste ja lähteriikide kohta. Maksu- ja Tolliamet andis lõputöö kirjutamise eesmärgil Posti tollipunkti ning Sadama tollipunkti ametnike poolt elektrooniliselt täidetud tabeli andmetega perioodil 2016-2020 ning paberkandjal perioodil 2013-2015. 2015. aasta andmed on kuni aprillini, ülejäänud aasta andmed ei ole kättesaadavad. Andmete koondamisel jättis autor välja need andmed, kus puudus Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi määratlus, kogus või kui aine ei olnud Sotsiaalministri 18. mai 2005. aasta määruse nr 73 „Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete meditsiinilisel ja teaduslikul eesmärgil käitlemise ning sellealase arvestuse ja aruandluse tingimused ja kord ning narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirjad” loetelus. Mõnes saadetises oli mitu erinevat ainet. Selleks, et saada parem ülevaade kogustest ja ainetest, eraldas autor tabeli koostamisel ained eraldi ridadele.

Saadud andmeid analüüsiti kirjeldava statistikaga, et saada avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ainete trendid aastate lõikes, kasutades selleks tabeleid. Andmetest selgusid arvuliselt aastatel 2013-2020 avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ainete kogused ja trendid.

Intervjueeritavate Posti tolliametnike tööülesanneteks on posti- ning kullersaadetiste läbivaatuste tegemine, tolliformaalsuste ning kontrolli suunatud või selekteeritud tollideklaratsioonide alusel kauba tolliläbivaatuse teostamine, klientide nõustamine ning tollieeskirjade selgitamine, dokumentide arhiveerimiseks ettevalmistamine ja arhiivi üleandmine, koopiade tegemine, kinnitamine ja väljastamine ning tolliosakonna juhataja ja vahetu ülemuse korralduste täitmine.

Intervjueeritavate postiteenuse osutajate tööülesandeks on sorteerida välja saadetised ja kirjad, mis on kahtlased ning mis võiks tolli huvitada. Postiteenuse osutajad töötavad ka röntgeniga, kus vaatavad saadetised ja kirjad läbi ning seejärel otsustavad, kas saadetis võib edasi minna või tuleks tollile edasi saata või tuleks deklareerida.

2.2. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete avastamise protsess 2013-2020

Teave eemaldatud.

2.3. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete avastused aastatel 2013-2020

Käesolevas alapeatükis analüüsitakse Maksu- ja Tolliametilt saadud andmeid ning esitatakse analüüsi tulemused ning nende võrdlus teoreetiliste seisukohtadega.

Tabelis 2 on toodud perioodil 2013-2020 posti- või kullersaadetistes avastatud juhtumite arvud, mis on tehtud Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi poolt teostatud uuringu- ja ekspertiisiaktide alusel. 2015. aasta andmed on kuni aprillini, ülejäänud aasta andmed ei ole kättesaadavad. Narkootilise või psühhotroopseid aineid sisaldavate saadetiste arv on kasvanud 2013. aastast ning 2019 aastast on arv langustrendis (tabel 2).

Tabel 2. Perioodil 2013-2020 narkootilise aine kahtlusega posti- ja kullersaadetiste ning narkootilise või psühhotroopse aine sisaldusega posti- ja kullersaadetiste arv (autori koostatud; Maksu- ja Tolliamet)

Liik	Narkootilise aine kahtlusega ja keelatud ainet sisaldava posti- ja kullersaadetised							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Narkootilise aine kahtlusega saadetiste arv	272	186	156	612	706	741	605	709
Narkootilise või psühhotroopse aine sisaldusega saadetiste arv	119	110	50	372	393	556	319	289

Tabelis 3 on välja toodud perioodil 2013-2020 avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ainete kogused aastate lõikes. Kogused on välja toodud grammides ja tükiarvudes, kuna osa saadetised on pulbrina ja osa tabletina. Tablettide ning pulbri puhul leitakse narkootilise aine protsent, kuid mõnel puhul on jäetud tükiarv.

Tabel 3. Perioodil 2013-2020 avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ainete kogused (autori koostatud; Maksu- ja Tolliamet)

Kogused	Avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ainete kogused							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Grammid	774,67	659,054	196,486	17619,591	17248,3959	227643,15	22236,2925	9304,7058
Tükiarvud	-	-	9	2180	2222	3479	3409	1476

Tabelist 3 on näha, et avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ainete kogused on aastate lõikes kõikuvad. Aastast 2016 on konfiskeeritud narkootiliste ja psühhotroopsete ainete kogused kasvanud ning aastal 2020 on näha langust. 2018. aastal konfiskeeriti suurim kogus keelatud aineid, mida on varsema aastaga võrreldes 13 korda rohkem.

2013. aastal telliti enim seeneeoseid, seeneniidistike ja seenepriinte, mis sisaldasid psilotsübiini/psilotsiini, kokku 266,65 grammi, marihuaanat kaaluga 171,03 grammi, MDMA-d kaaluga 135,6 grammi ning amfetamiini kaaluga 70,05 grammi (Lisa 6 tabel 1).

2014. aastal telliti postiga enamasti samasid aineid, mis 2013. aastal. Enim telliti postiga kanepiõisikuid (marihuaana) kaaluga 230,23 grammi, seeneeoseid, seeneniidistike ja seeneprinte, mis sisaldasid psilotsübiini/psilotsiini, kaaluga 127,2 grammi, MDMA-d kaaluga 64,56 grammi ning amfetamiini kaaluga 46,26 grammi (Lisa 6 tabel 2). Kahe aasta võrdlusest on näha, et märgatavalt kasvas kanepiõisikute tellimine posti teel. Umbes poole võrra vähenes psilotsübiini/psilotsiini sisaldavate seeneeoste, seeneniidistike ja seeneprintide ning MDMA tellimine. Märgatavalt vähenes ka posti teel tellitud amfetamiini kogus.

Kuna 2015. aasta kohta on andmeid kuni aprillikuu lõpuni, siis ei ole võimalik selle aasta kohta täpset arvu välja tuua. 2015. aastal jaanuarist aprillini avastati 156 narkootilise aine kahtlusega postipakki, millest 50 sisaldas narkootilist ainet (tabel 2). Selle ajaga saadeti postiga enim kanepiõisikuid (marihuaana) 91,87 grammi, MDMA-d 25,71 grammi, hašišiõli 19,35 grammi ning peenestatud kanepit (marihuaana) 22,77 grammi. (Lisa 6 tabel 3)

Alates 2016. aastast on kasvanud narkootilisi või psühhotroopseid aineid sisaldavate posti- või kullersaadetiste arv. Sel aastal avastati 612 narkootilise aine kahtlusega postisaadetist, millest üle poole sisaldas keelatud aineid (tabel 2). Tol aastal telliti suures koguses: GBL-i üle 16 kg, kokaiini 103,69 grammi, MDMA-d 749,48 grammi, marihuaanat 233,49 grammi, amfetamiini 114,99 grammi ning modafiniili tablette tükiarvuga 890. Varasematel aastatel ei tellitud modafiniili tablette, kokaiini ega GBL-i. Samuti oli teisi erinevaid aineid suurtes kogustes, nagu peenestatud kanep, tramadooli ning 4-etüülmetkatinooni (4-EMC). 2016. aastal hakati tellima suures koguses lüsergiinhappe dietüülamiid marke ehk LSD-d, kokku leiti 169 marki. (Lisa 6 tabel 4)

2017. aastal saadeti postiga eelnevate aastatega võrreldes rohkem narkootilisi või psühhotroopseid aineid, aga väiksemates kogustes. Enim saadeti MDMA-d 674,40 grammi, marihuaanat 488,90 grammi, amfetamiini 71,55 grammi. Modafiniili saadeti posti- või kullersaadetistega eelmise aastaga võrreldes sama palju. Kõige suuremas koguses saadeti GBL-i, kaaluga üle 15,5 kg, mida on varsema aastaga võrreldes vähem. Võrreldes eelmise aastaga telliti kokaiini vähem. 2017. aastal avastati postisaadetisest fentanüüli, kaaluga 1,15 grammi. Suures koguses saadeti veel postiga Alprasolaami sisaldusega ravimeid ja etüülfenidaati (EP). (Lisa 6 tabel 5)

2018. aastal telliti enim posti- või kullersaadetistega LSD-d 3342 marki ning 2,58 grammi,

marihuaanat 1097,80 grammi, kokaiini 60,55 grammi ning amfetamiini 145,44 grammi. Suurel hulgal telliti: GBL-i 8533,90 grammi, erilist arbuurapuud 353,93 grammi, mitragüniini 1332,81 grammi ning katinooli katiiniga 213 390,81 grammi (Lisa 6 tabel 6). Võrreldes eelnevate aastatega kasvas LSD markide tellimine, näiteks 2017. aastal leiti saadetistest 44 LSD marki, siis 2018. aastal oli see arv 75,95 korda suurem. Lisaks leiti ühest saadetestisest kaks tükiarvu fentanüüli plaastri kujul.

Võrreldes varasema aastaga on 2019. aastal tellitud narkootiliste ja psühhotroopsete ainete kogused langenud, kuid võrreldes perioodiga 2013-2017, siis on kogus kasvanud. Tol aastal saadeti enim amfetamiini 132,958 grammi, MDMA-d 646,09 grammi ning 399 tükiarvu tableti kujul, marihuaanat 7228,55 grammi ning LSD marke 1123 tükiarvu. Mitragüniini telliti varasema aastaga võrreldes poole rohkem, kuid tellitud GBL-i kogus vähenes. (Lisa 6 tabel 7) Esmakordselt leiti saadetestisest kokapõõsa lehti, millest valmistatakse kokapastat (käesolev töö lk 10).

Võrreldes varasemate aastatega on näha, et narkootiliste ja psühhotroopsete ainete tellimine posti teel on vähenenud. Enim telliti MDMA-d 589,29 grammi ning 399 tükiarvu, marihuaanat 471,19 grammi, amfetamiini 76,11 grammi ning LSD marke, tükiarvuga 423 (Lisa 6 tabel 8). Suures koguses telliti posti teel veel mitragüniini 1366,72 grammi, modafiinili sisaldavaid psühhotroopseid ravimeid tükiarvuga 310 ning pentobarbitaali, mida telliti esmakordselt.

Perioodil 2013-2020 on näha, et amfetamiini tellimine posti teel on olnud aastate lõikes erinev, mõnest grammist mõnesaja grammini. Käesoleva töö teoreetilises osa selgus, et amfetamiin on kanepi järel kõige sagedamini kasutatav keelatud aine (käesolev töö lk 10), kuid analüüsis selgus, et posti teel ei ole see kanepist järgmisel kohal. Metamfetamiini ei avastatud aastatel 2013 ning 2015, avastatud aastatel on näha selle aine langustrendi. Heroiini telliti kõikidel aastatel v.a 2015 ning 2016, ka selle aine puhul on näha langustrendi. Fentanüüli leiti postisaadetiste hulgast kolmel korral, aastatel 2017-2019, kokku kolme aasta peale telliti 1,168 grammi ning kaks tükiarvu fentanüüli. Seeneooste, seeneniidistike ja seene printide tellimine postiga oli perioodil 2013-2015 langustrendis, kuid 2016. aastal taas kasvas nende tellimine. Seejärel perioodil 2017-2020 oli langustrendis. Ühtlaselt läbi aastate on tellitud suurtes kogustes marihuaanat, MDMA-d, hašisit ning kokaiini, mis kinnitab ka intervjuude käigus saadud andmeid ning teoorias kirjeldatud (käesolev töö lk 8, 26). Lisaks on läbi aastate tellitud 2C-B-d ehk teise nimega Nexust, diasepaami ning ketamiini.

2013-2015 avastati postisaadetistes vähem erinevaid narkootilisi ja psühhotroopseid aineid võrreldes 2016-2020 aastatega. Kui 2013. aastal telliti 19 erinevat ainet, siis 2020. aastal telliti 52 erinevat narkootilist või psühhotroopset ainet, mida on 2013. aastaga võrreldes pea kolm korda rohkem.

Lisaks tuvastatakse juhtumeid, kus posti teel tellitakse uusi aineid, mida ei ole veel Sotsiaalministri 18. mai 2005. aasta määruse nr 73 „Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete meditsiinilisel ja teaduslikul eesmärgil käitlemise ning sellealase arvestuse ja aruandluse tingimused ja kord ning narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirjad” loetelus ehk need ained saab isik kätte. Näiteks 2019. aastal avastati üheksa ning 2020. aastal 19 juhtumit, kus telliti uusi aineid või analooge, mida ei ole nimekirjas. See on uus skeem, millega on võimalik saada kätte ained, millel on narkootiline või psühhotroopne mõju.

Perioodil 2013-2020 telliti posti teel ka palju kanepiseemneid. Märkimisväärselt palju telliti posti teel kanepiseemneid 2019. aastal, 177 korral, kokku 3237 seemet. Aastast 2016 on kasvanud postisaadetiste arv, kus seest on avastatud kanepiseemneid (tabel 4).

Tabel 4. Perioodil 2013-2020 avastatud kanepiseemnete kogused (autori koostatud; Maksu- ja Tolliamet)

Kogused	Avastatud kanepiseemnete kogused							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Avastused	59	43	2	44	64	109	177	196
Tükiarv	1087	891	40	639	1794	1314	3238	2595

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Teave eemaldatud.

KOKKUVÕTE

Üks parimaid strateegiaid narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ebaseadusliku kauplemise ning tarvitamise vastases võitluses, on nende ebaseadusliku liikumise peatamine riigipiiril enne riiki sisenemist. Maksu- ja Tolliametil on eraldi posti tolliüksus, kus töötavad ametnikud, kelle üheks ülesandeks on tõkestada narkootiliste ja psühhotroopsete levikut.

Lõputöö eesmärgiks oli leida seos Posti tollipunkti tollikontrollide avastuste ja kasutatud meetmete vahel aastatel 2013-2020. Eesmärgi saavutamiseks püstitati töö alguses viis uurimisülesannet.

Esimese ülesandena analüüsiti teadusallikate põhjal narkootiliste ja psühhotroopsete ainete olemust ja levikuga kaasnevat negatiivset mõju ühiskonnale. Analüüsi tulemusel saadi teada, et narkootilised ained jaotatakse toime järgi viieks liigiks. Eesti narkoturul on levinumad narkootilised ained kanep ja selle produktid, amfetamiin, metamfetamiin, ecstasy, fentanüül ning kokaiin. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete tarbimisel on negatiivne mõju nii ühiskonnale kui ka loodusele. Ainuüksi ühe kilogrammi MDMA tootmisel tekib 6-10 kg jäätmeid, Euroopa Liidus tekib hinnanguliselt igal aastal 1293-1948 tonni sünteetiliste uimastite tootmise jäätmeid. Kohalikul tasemel on probleeme HIV-pandeemiaga, mida põhjustavad ebasteriilsed süstla nõelad.

Teise ülesande juures analüüsiti teadusallikate põhjal narkootiliste ja psühhotroopsete ainete avastamise meetmete kasutust ning nende mõju. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete avastamiseks kasutatakse meetodeid, nagu riskianalüüsi, rahvusvahelist koostööd, ennetustegevus, röntgenit, narkokoeri, narkootikumide detektorit ning postisaadetiste avamist.

Kolmanda uurimisülesande raames analüüsiti ekspertide hinnanguid Maksu- ja Tolliameti poolt rakendatud meetmete tõhususe kohta. Analüüsis selgus, et tõhusaimateks avastamise meetoditeks on riskianalüüs füüsilise kontrolli käigus ning röntgen. Narkoaparaadi kasutamisel on tekkinud murekohti ning ei saa pidada töökindlaks vahendiks. Samuti ei ole võimalik kiirtestidega tuvastada uusi narkootilisi või psühhotroopseid ained. See on oluline, kuna pidevalt muutuv maailmas mõeldakse välja uusi võimalusi kuidas saada aineid legaalselt kätte.

Neljanda uurimisülesande raames analüüsiti Maksu- ja Tolliameti andmete põhjal postitollit

kontrollide tulemusel avastatud keelatud ainete koguste trendi aastatel 2013-2020. Analüüsiperioodil avastati kokku 295 682,345 grammi ning 12 775 tükiarvu narkootilisi ja psühhotroopseid aineid. Enim telliti posti teel kanepisaadusi (marihuaana ning hasiš), MDMA-d, amfetamiini ning kokaiini. Läbi aastate on järjepidevalt tellitud ka diasepaami, ketamiini ning Nexust. Enim telliti narkootilisi ja psühhotroopseid aineid 2018. aastal.

Viienda ülesande raames sünteesiti teoreetilise ja empiirilise uuringu tulemusi ning tehti ettepanekud, milliseid meetmeid võiks Maksu- ja Tolliamet kasutusele võtta, et vähendada narkootiliste ja psühhotroopsete ainete tellimist posti teel. Töö autor on alapeatükis 2.4. välja toonud ettepanekud, mida võiks muuta või kasutusele võtta, et tõkestada narkootiliste ja psühhotroopsete ainete levikut ning tellimist posti teel. Lähtuvalt analüüsist tehakse järgmisi soovitusi Maksu ja Tolliametile:

- rohkem korraldada narkooperatsioone;
- lähetada ametnike rohke Euroopa Liidu liikmesriikidesse koolitustele ja külastustele.

Lõputöös püstitatud eesmärk sai täies mahus täidetud ning uurimisküsimustele on leitud vastused. Lõputöös käsitletud valdkond on lai ja uudne ning avastuste ja meetmetega seonduvaid aspekte on palju. Sellest tulenevalt oleks vaja viia selles valdkonnas läbi täiendavaid uuringuid. Töö autor pakub välja uueks teemaks uurida posti teel narkootilisi ja psühhotroopseid aineid tellinud isikutelt nende motiive ning seostada Maksu-ja Tolliameti ennetustegevusega.

SUMMARY

The thesis aimed to determine the relationship between the detection of customs controls on the Post Office and the measures used between 2013 and 2020. The aim of the thesis was fulfilled based on the research tasks.

The first research task was to analyse, based on scientific sources, the nature of narcotic and psychotropic substances and the negative impact of their distribution on society. Narcotic substances are divided into five types according to their effects. The use of narcotic and psychotropic substances has negative effects on both society and the environment.

The second research objective was to analyse the measures of detection of narcotic drugs and psychotropic substances based on scientific sources. Different detection methods are used: risk analysis, international cooperation, prevention, screening tools, drug testing and drug detection.

The third research objective was to analyse the experts' assessments of the effectiveness of the measures implemented by the Tax and Customs Board. The most effective measures are risk analysis and screening of consignments.

The fourth research objective was to analyse the trend in the quantities of illegal substances detected during postal customs inspections between 2013 and 2020, based on data from the Tax and Customs Board. A total of 295,682.345 grammes and 12,775 pieces of narcotic and psychotropic substances were detected during the analysed period, with cannabis (marijuana and hashish), MDMA, amphetamine, and cocaine being the most frequently delivered by post.

The fifth research objective was to synthesise the theory and findings and to suggest what measures could be taken by the Tax and Customs Board could take to reduce the ordering of narcotics and psychotropic substances by post. Based on the analysis, the following recommendations were made to the Tax and Customs Board:

- Organise more drug operations;
- Send a large number of officials on training and visits to the EU Member States for training and visits.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Creswell, W., J., *Research design : qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Los Angeles: SAGE Publications, Inc. [Võrgumaterjal] Leitav: http://fe.unj.ac.id/wp-content/uploads/2019/08/Research-Design_Qualitative-Quantitative-and-Mixed-Methods-Approaches.pdf [Kasutatud 29.11.2020].

Crocombe, A., R., 2013. Handheld spectrometers: the state of the art. *Next-Generation Spectroscopic Technologies VI*, 87260R.

Cuijpers, P., 2003. Three Decades of Drug Prevention Research. *Drugs: education, prevention and policy*, 10(1), pp. 7-20.

Donets, A., 2020. *Posti teel tellitavate narkootiliste ainete kättesaadavus ja ennetustegevus. Lõputöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Eesti Päevaleht, 2020. Kopp-kopp, teile on pakk! Postiga narkootikumide tellimine on viie aastaga viiekordistunud. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://epl.delfi.ee/artikkel/90704461/kopp-kopp-teile-on-pakk-postiga-narkootikumide-tellimine-on-viie-aastaga-viiekordistunud> [Kasutatud 30.04.2021].

Eesti Retriiverite Tõuühing, 2016. *Labradori retriiver*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.retriiverid.ee/retriiverite-toud/labradori-retriiver/> [Kasutatud 20.01.2021].

Ensminger, J., J., 2011. *Police and military dogs : criminal detection, forensic evidence, and judicial admissibility*. London : Taylor & Francis.

Euroopa Liidu Teataja, 2013. *EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) nr 952/2013, 9. oktoober 2013, millega kehtestatakse liidu tolliseadustik (uuesti sõnastatud)*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0952&qid=1610823028511&from=ET> [Kasutatud 16.01.2021].

Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus (EMCDDA), 2019a. *Euroopa uimastiprobleemide aruanne 2019. Suundumused ja arengud*. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus.

Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus, 2020. *Euroopa uimastiprobleemide aruanne 2020: Põhipunktid*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/attachments/13242/HighlightsEDR2020_ET_Final_web.pdf [Kasutatud 25.10.2020].

Gordhan, P., 2007. Customs in the 21st century. *World Customs Journal*, 1(1), pp. 49-54.

Harvard Mental Health Letter, 2001. MDMA. *Harvard Mental Health Letter*, 18(1), pp. 5-6.

Hints, J., Männistö, T., Hameri A.P., Thibedeau C., Sahlstedt, J., Tsikolenko, V., Finger M., Granqvist M., *Customs risk management (CRiM): A Survey of 24 WCO Member Administrations*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/enforcement-and-compliance/activities-and-programmes/risk-management-and-intelligence/crim-survey/cbra_crim_report_final_mar2011.pdf?db=web [Kasutatud 17.01.2021].

Hiolski, E., 2017. Powerful detection technology for powerful new street drugs. *Chemical & Engineering News*, 95 (45), pp. 37-39.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P., 2005. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.

Iacob, C. & Zaharia, S., 2012. Risk management—a new priority system customs and its consequences. *Munich Personal RePEc Archive*, 39352, pp. 1-9.

Jakimovska, J., 2018. ROLE OF THE TRAINING IN CUSTOMS ADMINISTRATION PROFESSIONAL DEVELOPMENTS-SPECIFICS OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA. *Horizons Series A*, 23, pp. 177-195.

Justiitsministeerium, 2013. *Kuritegevus Eestis 2012*. Tallinn: Justiitsministeerium. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/17._kuritegevus_eestis_2012_0.pdf [Kasutatud 26.12.2020].

Kaldenbach, J., 1998. *K9 Scent Detection: My Favorite Judge Lives in a Kennel*. Calgary : K9 & Law Enforcement.

Kalikova, N., 2005. Narkootikumide süstimisega kaasnevad nakkushaigused. Rmt: *Alkoholismi ja narkomaania ennetamise käsiraamat*. Tallinn: AIDS-i Ennetuskeskus; Sotsiaalministeerium, lk 74- 76.

Kalmus, V., Masso, A., Linno, M., 2015. *Kvalitatiivset sisuanalüüsi*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys> [Kasutatud 18.01.2021].

Kranenburg, F., R., Verduin, J., Ridder, R., Weesepeel, Y., Alewijn, M., Heerschop, M., Keizers, J., H., P., Esch, A., Asten, C., A., 2020. Performance evaluation of handheld Raman spectroscopy for cocaine detection in forensic case samples. *Drug Testing and Analysis*, pp. 1-14.

Kurbatova, A., 2005. Narkomaania ravi ja kahjude vähendamise teenused Eestis. Rmt: *Uimastid ja uimastitarvitajad Eesti ühiskonnas*. Tallinn: Valgus, lk 117-135.

Laherand, L.-M., 2008. *Kvalitatiivneuurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.

Laurent, L., 2012. Amphetamine: a European Union perspective in the global context. *Trends in Organized Crime*, 15 (2/3), pp. 222-240.

Lieberman, D. Z., 2001. Internet Facilitation of Opioid Dependence. *American Journal on Addictions*, 10(3), 279–281.

Lindolf, T. & Taylor, B., 2002. *Qualitative Communication Methods*. Thousand Oaks: SAGE Publication, Inc.

Linno, V., 2013. Eesti välispiiri tollikontroll ja selle efektiivsus sisejulgeoleku tagamisel. *Magistritöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

MacMaster, S., A., 2004. Harm Reduction: A New Perspective on Substance Abuse Services. *Social Work*, 49(3), pp. 356–363.

Maksu- ja Tolliamet, 2019. *Maksu- ja Tolliameti arengukava 2019*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.emta.ee/sites/default/files/kontaktid-ja-ametist/ameti-struktuur-ulesanded->

strateegia/strateegia/arengukava_2019_loplik.pdf [Kasutatud 15.10.2020].

Maksu- ja Tolliamet, 2020. Maksu- ja Tolliameti arengukava 2017-2019. Kokkuvõte 2019. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.emta.ee/sites/default/files/kontaktid-ja-ametist/ameti-struktuur-ulesanded-strateegia/strateegia/mta_kokkuvote_2019.pdf [Kasutatud 07.02.2021].

Maksu- ja Tolliamet, 2020. *Postiga narkootikumide tellimine on tänavu kasvanud.* [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.emta.ee/et/uudised/postiga-narkootikumide-tellimine-tanavu-kasvanud> [Kasutatud 31.10.2020].

Maranik, K., 2019. Teenistukoerte tollikontrolli kaasamise efektiivsus ja ettevalmistus. *Lõputöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Michel, S., Mendes, M., Ruiten, C., de, J., Koomen, C.M., G., Schwaninger, A., 2014. Increasing X-ray image interpretation competency of cargo security screeners. *International Journal of Industrial Ergonomis*, 44, pp. 551-560.

Mofenson, H. & Caraccio, T., 1987. Cocaine. *Pediatric Annals*, 16(11), pp. 864-866, 869-870, 872-874.

Montanari, L., Pasinetti, M., Guarita, B., Royuela, L., Mulligan, K., Vicente, J., Klempova, D., Pirona, A., Gyarmathy, A., 2013. Stimulant use among clients entering drug treatment in Europe. *Drugs: Education, Prevention & Policy*, 20(1), pp. 48-55.

Mounteney, J., Giraudon, I., Denissov, G., Griffiths, P., 2015. Fentanyl: Are we missing the signs? Highly potent and on the rise in Europe. *International Journal of Drug Policy*, 26(7), pp. 626-631.

Oiseth, V., O., 1999. *Narkootikumid ning doping- ja muud tervistkahjustavad ained*. Tallinn: Politseiamet.

Olds, J., W., Jaatinen, E., Fredericks, P., Cletus, B., Panayiotou, H., Izake, L., E., 2012. Spatially offset Raman spectroscopy (SORS) for the analysis and detection of packaged pharmaceuticals and concealed drugs. *Forensic Science International*, 212(1-3), pp. 69-77.

Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteaduses*. Tartu Ülikool. [Võrgumaterjal] Leitav: https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1&isAllowed=y [Kasutatud 29.11.2020].

Peroutka, J. S., Newman, H., Harris, H., 1988. Subjective Effects of 3, 4-Methylenedioxymethamphetamine in Recreational Users. *Neuropsychopharmacology*, 1(4), pp. 273-277.

Philp, M., Fu, S., 2017. A review of chemical ‘spot’ tests: A presumptive illicit drug identification technique. *Drug Testing and Analysis*, 10(1), pp. 95-139.

Politsei- ja Piirivalveamet, 2018. Ennetustöö kontseptsioon. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.politsei.ee/files/Ennetus/politsei-ja-piirivalveameti-ennetust-kontseptsioon-sept-2018-.pdf?40da87a884> [Kasutatud 23.03.2021].

Postimees, 2021. Pandeemia pani salajase tumeveebi kanepiäri õitsema. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://leht.postimees.ee/7184435/pandeemia-pani-salajase-tumeveebi-kanepiari-oitsema> [Kasutatud 30.04.2021].

Radionov, N., & Savić, I., 2019. The impact of irregular migrations, smuggling and human trafficking on the land transport industry: the croatian case. *Comparative Maritime Law*, 58 (173), pp. 103–149.

Rootalu, K., 2014. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. *Kirjeldav statistika*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://samm.ut.ee/kirjeldav-statistika> [Kasutatud 13.03.2021].

Rüütel, K. & Uusküla, A., 2006. HIV epidemic in Estonia in The third decade of the AIDS era. *Scandinavian Journal of Infectious Diseases*, 38(3), pp. 181-186.

Rybaczyk, M., 2016. A PLACE OF THE RILO NETWORK IN A CUSTOMS PREVENTION INSTITUTIONAL MECHANISM. *The Customs Scientific Journal*, 6(2), pp. 22-34.

Saka, E., 1999. *The role of customs services and world customs organization (WCO)'S enforcement programe to combat nuclear and other radioactive materials smuggling.*

[Võrgumaterjal] Leitav: https://inis.iaea.org/collection/NCLCollectionStore/_Public/31/025/31025586.pdf [Kasutatud 10.01.2021].

Schwaninger, A., 2005. Increasing Efficiency in Airport Security Screening. *WIT Transactions on the Built Environment*, 82, pp. 407-416.

Sherman, W., L., Farrington, P., D., Welsh, C., B., MacKenzie, L., D., 2002. *Evidence-based crime prevention*. London: Routledge.

Shpak, N., Menyk, O., Adamiv, M., Sroka, W., 2020. Modern Trends of Customs Administrations Formation: Best European Practices and a Unified Structure. *The NISPAcee Journal of Public Administration and Policy*, XIII (1), pp. 189-211.

Silva, T., 2018. Knowledge and skills needed for successful management of crime prevention strategies. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention*, 19 (1), pp. 113-114.

Sisekaitseakadeemia, 2021. Politsei- ja piirivalvekolledži teenistukoerte koolituskeskus. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.sisekaitse.ee/et/teenistukoortekoolitus> [Kasutatud 07.02.2021].

Siseministeerium, 2014. *Eesti uimastitarvitamise vähendamise poliitika. Valge raamat*. Tallinn: Siseministeerium.

Siseministeerium, 2015. *Turvalisuspoliitika 2008–2015*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://issuu.com/siseministeerium/docs/turvalisuspoliitika_kokkuvote [Kasutatud 25.10.2020].

Siseministeerium, 2019. *Siseturvalisuse arengukava 2015-2020*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Arengukavad/siseturvalisuse_arengukava_2015-2020_kodulehele.pdf [Kasutatud 25.10.2020].

Šapele, S., 2014. *Muitas kontroles pasākumu analīze kurjerpasta sūtījumos*. Lõputöö, Riia: Rīgas Tehniskā universitāte.

Tättar, A., Illegaalsete tubakatoodete käitlemise tõkestamise tõhusus. *Magistritöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Tervise Arengu Instituut, 2020. *Kahjude Vähendamine*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.terviseinfo.ee/et/valdkonnad/narkomaania/kahjude-vahendamine> [Kasutatud 26.12.2020].

Tervise Arengu Instituut, 2011. *Metadoon-asendusravi: teave praegustele ja tulevastele patsientidele*. Tallinn: Tervise Arengu Instituut. [Võrgumaterjal] Leitav: https://intra.tai.ee/images/prints/documents/131772294919_Metadoonasendusravi_EST.pdf [Kasutatud 26.12.2020].

Tervise Arengu Instituut, 2018. *Vabatahtlikud korjasid kolme tunniga Tallinnas ja Maardus 617 kasutatud süstalt*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.tai.ee/et/instituut/pressile/uudised/4315-vabatahtlikud-korjasid-kolme-tunniga-tallinnas-ja-maardus-617-kasutatud-sustalt> [Kasutatud 26.12.2020].

Tervise Arengu Instituut, 2020. Narkomaania ennetamine. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.terviseinfo.ee/et/valdkonnad/narkomaania/narkomaania-ennetamine> [Kasutatud 23.03.2021].

Terviseamet, 2020. *HIV nakkus*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.terviseamet.ee/et/nakkushaigused-menuu/tervishoiutootajale/nakkushaigustesse-haigestumine/hiv-ja-aids> [Kasutatud 27.12.2020].

ThermoFisher Scientific, 2019. Thermo Scientific TruNarc Handheld Narcotics Analyzer. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.thermofisher.com/document-connect/document-connect.html?url=https%3A%2F%2Fassets.thermofisher.com%2FTFSAAssets%2FCAD%2Fbrochures%2Ftrunarc-handheld-narcotics-analyzer-brochure.pdf&title=QnJvY2h1cmU6IFRydU5hcmMgSGFuZGh1bGQgTmFyY290aWNzIEFuYWx5emVy> [Kasutatud 20.01.2021].

Tituško, S., 2019. Salakauba vähendamine tollitehnika abil. *Lõputöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

United Nations Office on drugs and Crime, 1995. *Rapid Testing Methods of Drugs of Abuse: Manual for Use by National Law Enforcement and Narcotic Laboratory Personnel*.

United Nations Office on Drugs and Crime, 2003. *Drug Abuse Treatment and Rehabilitation: A Practical Planning and Implementation Guide*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.unodc.org/documents/drug-prevention-and-treatment/UNODC_Drug_Abuse_Treatment_and_Rehabilitation_2003.pdf [Kasutatud 27.12.2020].

Uusküla, A., McMahon, J. M., Raag, M., Silm, S., Rüütel, K., Talu, A., Abel-Ollo, K., Ahas, R., Des Jarlais, C. D., 2010. Emergent properties of HIV risk among injection drug users in Tallinn, Estonia: synthesis of individual and neighbourhood-level factors. *Sexually Transmitted Infections*, 86, pp. 79-84.

Visser, W., Schwaninger, A., Hardmeier, D., Flisch, A., Costin, M., Vienne, C., Sukowski, F., Hassler, U., Dorion, I., Marciano, A., Koomen, G., Slegt, M., Canonica, C., A., 2016. *Automated Comparison of X-Ray Images for Cargo Scanning*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.researchgate.net/publication/311970904_Automated_comparison_of_X-ray_images_for_cargo_scanning [Kasutatud 17.01.2021].

Westminster International Ltd, 2016. *6 Colour Imaging Technology uses imaging analysis to assign colours based on the effective atomic number*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.wi-ltd.com/article/6-colour-imaging-technology/> [Kasutatud 18.01.2021].

Wulf, L. D., 2005. Human Resources and organizational issues in customs. Rmt: Wulf, L. D. & Sokol, J. B., toim-d. *Customs modernization handbook*. Washington: World Bank, pp.31-50.

Yin, K., R., 2003. *Case study research: design and methods*. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc. [Võrgumaterjal] Leitav: https://iwansuharyanto.files.wordpress.com/2013/04/robert_k-_yin_case_study_research_design_and_mebookfi-org.pdf [Kasutatud 29.11.2020].

Zanfrognini, B., Pigani, L., & Zanardi, C., 2020. Recent advances in the direct electrochemical detection of drugs of abuse. *Journal of Solid State Electrochemistry*, 24.

Lisa 1. Intervjuu küsimused tolliinspektoriga

Tutvustage end, kaua töötasite postitollis ning kellena? Millised olid Teie tööülesanded?

Kui tihti leidsite tööl postipakkide seast keelatud aineid – pakke kus oli narkootilised, psühhotroopsed või uued psühhoaktiivsed ained?

Milliseid narkootilisi ja psühhotroopseid aineid avastatakse postipakkidest? Kas ained on ajas muutnud?

Millistest riikidest tulevad enamasti narkootilisi ained? Kas lähteriigid on aja jooksul muutunud?

Kas pakkidel on mingisugused omapärased tunnusjooned, mille järgi tuvastate, et seal on keelatud ained?

Kas 2020 aasta märtsis välja kuulutatud eriolukord mõjutas narkootiliste ainete saatmist posti teel? Ja selle tõttu tolliametnike töökoormust?

Kas keelatud ainete saatmine posti teel on alati olnud aktuaalne?

Tean, et on erinevad kontrollimeetmeid, näiteks röntgen läbivaatus, füüsiline vaatlus ning narkokoera markeerimine. Millise tolliprotseduuri käigus avastatakse enim rikkumisi?

Milliseid avastamis meetmeid kasutatakse narkootiliste ja psühhotroopsete ainete avastamiseks, kas need on ajas muutnud? Lisaks eelnevatele nimetatud kontrollimeetmetele?

Milline meede on Teie arust kõige tõhusam/efektiivsem?

Kas on selliseid meetmeid mida enam ei kasutata, kui jah siis millised?

Kui vastas eelmisele küsimusele jah, siis miks neid enam ei kasutata?

Kuidas on muutnud postisaadetiste avamise protsess ajas?

Kas ametnike koolitatakse piisavalt ja kas need on tõhusad illegaalsete ainete käitlemisel? Kas tunnete, et midagi oleks olnud juurde vaja? (või saab töö käigus vajalikud teadmised)

Kas ja milliseid ennetustegevusi tehakse praegu, et tõkestada posti teel narkootiliste ainete tellimist?

Millised neist on/olid efektiivsed ja millised ei mõjutanud üldse olukorda? Kas on selliseid tegevusi mida võiks muuta, paremaks teha, välja vahetada või üldse kasutuselt võtta?

Kuidas hindad narkootiliste ainete tuvastamist enne narkonina kasutusele tulemist? Kas see on märkimisväärselt parandanud ainete tuvastamist?

Mis arvate uuest programmist ACXIS, kus röntgenpilt salvestatakse ametniku tagasisidega andmebaasi, et hõlpsustada teabevahetust ametnike vahel? Kas see parandaks ainete avastamist?

Kui postis oleks iga päev narkokoer, kas see suurendaks keelatud ainete avastamist?

Lisa 2. Intervjuu küsimused postiteenuse osutajaga

Tutvustage end, kaua olete postitooli töötanud ning kellena? Millised on Teie tööülesanded?

Mis eristab Teid teistest postitöötajatest?

Mille järgi tuvastate kahtlase sisuga postisaadetise – kas pakkiel on mingisugused tunnusjooned, mille järgi tuvastate, et seal võiks olla keelatud ained? Millised on riskiindikaatorid?

Milliseid teisi meetmeid kasutate lisaks esmasele riskianalüüsile?

Kas tunnete, et Teil on piisavalt teadmisi ning oskusi tuvastamiseks saadetisi, mille sees võib olla keelatud aine? Kas tunnete, et oleks vaja rohkem koolitusi?

Kuidas on muutunud koostöö MTA-ga?

Lisa 3. Intervjuu kategooriad ja koodid

Kategooriad	Koodid
Kategooria 1 Leinumad ja enim tellitavad narkootikumid ja nende lähteriigid	Kood 1 Belgia Kood 2 Saksamaa Kood 3 Hispaania Kood 4 Inglismaa Kood 5 Holland Kood 6 Lätist ja Leedust Kood 7 Kanada Kood 8 kokaiin Kood 9 metamfetamiin Kood 10 amfetamiin Kood 11 kanepisaadused Kood 12 kanepiseemned Kood 13 hilistalv-kevad Kood 14 modafiniil Kood 15 viiekümne tableti kaupa Kood 16 paari grammised pakid Kood 17 kanep Kood 18 seeneosed koos kasvupinnaga Kood 19 seeneeoste prindid Kood 20 psühhotroopsed ained
Kategooria 2 Keelatuid aineid sisaldava saadetise tunnused / käekiri	Kood 1 vaakumpakendid Kood 2 käsitsi kirjutatud Kood 3 kõõgitehnikasse Kood 4 raamatute vahel Kood 5 CD vahele Kood 6 tableti purkidesse Kood 7 Lego karbid Kood 8 mänguasja karbid Kood 9 lihtsaadetis Kood 10 4-5 kordne vaakumpakend Kood 11 firma saadetis eraisikule Kood 12 toidulisandite pakendid Kood 13 eraisikult eraisikule

	Kood 14 puudub saatja
Kategooria 3 Ennetustegevus	<p>Kood 1 eelinfo</p> <p>Kood 2 teavitused uutest leidudest</p> <p>Kood 3 ICS programm</p> <p>Kood 4 IMF</p> <p>Kood 5 manifest</p> <p>Kood 6 intervjuud posti tolli juhetajataga</p> <p>Kood 7 koolides</p> <p>Kood 8 eestikeelses meedias</p> <p>Kood 9 venekeelne meedia</p> <p>Kood 10 teavitustöö üldsusele</p> <p>Kood 11 lasteaaed</p> <p>Kood 12 huviringid</p> <p>Kood 13 unistustetöö</p>
Kategooria 4 Meetmed ja protsess	<p>Kood 1 füüsiline läbivaatus</p> <p>Kood 2 röntgen</p> <p>Kood 3 narkokoer</p> <p>Kood 4 narkooperatsioon</p> <p>Kood 5 vormistamine</p> <p>Kood 6 EKEI</p> <p>Kood 7 Raviamet</p> <p>Kood 8 Tactic ID</p> <p>Kood 9 tollitabel</p> <p>Kood 13 kiirtest</p> <p>Kood 16 riskianalüüs</p>
Kategooria 5 Meetmete ja protsessi puudused	<p>Kood 1 piiratud tööaeg</p> <p>Kood 2 häirivad tegurid</p> <p>Kood 3 tagasiside puudub</p> <p>Kood 4 ei tuvasta ainet ega koostist</p> <p>Kood 5 tööaja planeerimine</p> <p>Kood 6 koormatud</p> <p>Kood 7 puudub pädevus</p> <p>Kood 8 Eesti-siseste saadetised</p> <p>Kood 9 kiirtestid ja narkonina ei tuvasta uuemaid aineid</p>

Kategooria 6 Koolitused	Kood 1 koerte kaasaegne koolitus Kood 2 väike koolitus Kood 3 röntgenikoolitus Kood 4 narkootiliste ainete koolitus Kood 5 mujalt info Kood 6 üldine koolitus Kood 7 Euroopa Liidu poostitollide külastus või koolitustel osalemine
--	---

Lisa 4. Osalusvaatluste protokoll

Koht ja aeg	Kirjeldus
Posti tollipunkt, 09.02.2021, kell 10.00-17.00	Teave eemaldatud.

--	--

Posti tollipunkt, 19.02.2021, kell 9.00-17.00

Teave eemaldatud.

Zoomi keskkond, 05.03.2021, kell 10.00-11.00	Teave eemaldatud.

Lisa 5. Osalusvaatluse kategooriad ja koodid

Kategooriad	Koodid
Kategooria 1 Riskiindikaatorid	Kood 1 Tollile kõrvale Kood 2 koerajuhid esmase riskianalüüsi Kood 3 röntgen Kood 4 markeerivad Kood 5 Tactic ID Kood 6 kiirtest Kood 7 läbivaatus akt Kood 8 postiteenuse osutaja avab saadetise Kood 9 ühisoperatsioon GOALS Kood 10 postiteenuse osutaja teeb esmase riskianalüüsi Kood 11 ajutine ladustamis koht Kood 12 korduv saaja Kood 13 kontrollülesanne Kood 14 fototabel Kood 15 detailne kirjeldus Kood 16 üleandmise akt Kood 17 operatsioonil leitud aine puhul samasugune vormistus
Kategooria 2 Tollikontrolli protsess	Kood 1 Kartongkarbi siseküljed Kood 2 Paksud kaardi, mille sees kanepiseemned Kood 3 kaardi vahel immutatud margid eraisikule saadetis, kuid ettevõtte aadress Kood 2 müüja ei oma veebilehte Kood 3 saadetis ettevõttele, kuid eraisiku aadress Kood 4 saaja nimi ühe nimeline Kood 5 eraisikult eraisikule Kood 7 toiduained

	<p>Kood 8 kosmeetika</p> <p>Kood 10 seadmed</p> <p>Kood 11 roheline tee ja henna</p> <p>Kood 12 loomatoit</p> <p>Kood 13 puudub saatja</p>
<p>Kategooria 3</p> <p>Ennetustegevus</p>	<p>Kood 1 NES süsteem</p> <p>Kood 2 ICS programm</p> <p>Kood 3 riskianalüüs enne riiki jõudmist</p>

Lisa 6. Perioodil 2013-2020 avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ained ja kogused

Tabel 1. 2013. aastal avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ained ja kogused (autori koostatud; Maksu- ja Tolliamet)

Aine	Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete kogused	
	Gramm	Tükiarv
2C-B;Nexus; BDMPEA	1,47	-
4-metüületkatinool (4-MEC)	6,33	-
4-metüülmetkatinoon (mefedroon, 4-MMC)	10,26	-
Amfetamiin	70,05	-
Diasepaami	5,07	-
Hašiš	2,95	-
Hašišiõli	0,73	-
Heroiin	0,12	-
Kanepiprodukt	0,86	-
Kanepiõisikud (marihuaana)	171,03	-
Peenestatud kanep (marihuaana)	10,24	-
Ketamiin	1,95	-
Kokaiin	0,25	-
MDMA	135,6	-

Meskaliin	6,48	-
Metüleendioksüprovaleroon (MDPV)	1,68	-
Metüloon (bk-MDMA)	82,1	-
Mitragüniin	0,85	-
Psilotsübiini/psilotsiini	266,65	-

Tabel 2. 2014. aastal avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ained ja kogused (autori koostatud; Maksu- ja Tolliamet)

Aine	Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete kogused	
	Gramm	Tükiarv
25B-NBOMe	3,75	-
2C-B; Nexus; BDMPEA	3,37	-
5F-AKB48	6,45	-
alfa-pürrolidinovalerofenoon (alfa-PVP)	7,91	-
Amfetamiin	46,26	-
Diasepaami	16,91	-
Etüülfenidaat (EP)	2,8	-
Etisolaam	0,084	-
GHB	57,9	-
Hašiš	18,8	-
Hašišiõli	10,01	-
Heroiin	0,52	-
Kanepiektrakt	13,4	-
Kanepiõisikud (marihuaana)	230,23	-
Peenestatud kanep (marihuaana)	33,41	-

Ketamiin	0,96	-
Kokaiin	8,7	-
MDMA	64,56	-
Metamfetamiin	3,57	-
Metiopropamiin (MPA)	1,01	-
Metoksetamiin (MXE)	1,25	-
Psilotsübiini/psilotsiini	127,2	-

Tabel 3. 2015. aastal avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ained ja kogused (autori koostatud; Maksu- ja Tolliamet)

Aine	Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete kogused	
	Gramm	Tükiarv
25I-NBOMe	0,722	-
25C-NBOMe	0,087	9
Alfa-pürrolidinovalerofenoon (alfa-PVP)	1,67	-
Amfetamiin	4,267	-
Etüülfenidaat (EP)	5,71	-
Etisolaam	5,46	-
Hašiš	5,99	-
Hašišiõli	19,35	-
Heroiin	0,52	-
Kanepiõisikud (marihuaana)	91,87	-
Peenestatud kanep (marihuaana)	22,77	-
MDMA	25,71	-
Metiopropamiin (MPA)	5,14	-
Metoksetamiin (MXE)	2,74	-
Psilotsübiini/psilotsiini	5	-

Tabel 4. 2016. aastal avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ained ja kogused (autori koostatud; Maksu- ja Tolliamet)

Aine	Narkootiliste või psühhotroopsete ainete kogused	
	Gramm	Tükiarv
2C-B;Nexus; BDMPEA	1,01	-
3-fluorofenmetrasiin (3-FPM)	10,4	-
3-metüülmetkatinoon (3-MMC)	3,64	-
4-AcO-DMT	0,37	-
4-etüülmetkatinoon (4-EMC)	24,95	-
4-fluoroamfetamiin (4-FA)	1,72	-
4-fluorometkatinoon (4-FMC)	1,99	-
4-klorometkatinoon (4-CMC)	1,07	-
4-metüületkatinoon (4-MEC)	0,21	-
5-MAPB	0,43	-
5-MEO-DALT	2,61	-
5-MeO- DMT	1,06	-
5-MeO-MiPT	0,28	-
5F-AKB48 (AKB-48F)	1,26	-
AB-CHMINACA	0,45	-

AB-PINACA	2,14	-
alfa-metüültrüptamiin (AMT)	0,59	-
Alfa-pürrolidinoisoheksafenoon	0,85	-
Alfa-pürrolidinovalerofenoon (alfa-PVP)	8,09	-
Alprasolaam	-	105
Amfetamiin	114,99	-
Armodafinil	-	220
Diasepaam	0,21	-
Dimetüültrüptamiin (DMT)	3,93	-
Eriline abuurapuu	51,94	-
Etisolaam	-	24
Fentermiin	-	90
Furanüülfentanüül	1,45	-
GBL	16036,30	-
Hašiš	27,93	-
Ketamiin	4,42	-
Kokaiin	103,69	-
Lüsergiinhappe dietüülamiid (LSD)	0,5	169

Marihuaana	233,49	-
MDMA	749,48	-
Metamfetamiin	4,60	-
Metoksfenidiin (MXP)	1,02	-
Metüülfenidaat	0,76	62
Modafiniil	-	890
Okfentanüül	1,01	-
Peenestatud kanep	-	390
Psilotsübiini/psilotsiini	204,67	-
Tramadool	-	210
Zopikloon	-	20

Tabel 5. 2017. aastal avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ained ja kogused (autori koostatud; Maksu- ja Tolliamet)

Aine	Narkootiliste või psühhotroopsete ainete kogused	
	Gramm	Tükiarv
2C-B;Nexus; BDMPEA	1,774	-
3-fluoroamfetamiin (3-FA)	0,98	-
3-metüülmetkatiinon (3-MMC)	2,72	-
4-AcO-DMT	83,97	-
4F-PHP	3,55	-
4-MEAP	14,90	-
6-(2-aminopropüül)bensofuraan (6-APB)	1,52	-
AB-FUBINACA	1,07	-
Alfa-pürrolidinovalerofenoon (alfa-PVP)	4,19	-
Alprasolaam	0,55	562
Amfetamiin	71,55	-
Amfepramoon (dietüülpropioon)	-	60
Armodafinil	-	350
Diasepaam	-	20
Dimetüültrüptamiin (DMT)	3,18	-

Etüülfenidaat (EP)	44,2	-
Fentanüül	1,15	-
Fentanüülfentanüül	0,034	-
GBL	15599,40	-
Hašiš	106,37	-
Heroiin	1,07	-
Kanepiekstrakt	29,86	-
Ketamiin	7,82	-
Kokaiin	68,47	-
Lüsergiinhappe dietüülamiid (LSD)	2,60	44
Marihuaana	488,90	-
MDMA	674,40	-
Metamfetamiin	4,62	-
Metiopropamiin (MPA)	1,12	-
Metüülfenidaat	1,06	-
Modafiendz	2,03	62
Modafiniil	-	890
N-etüülheksedroon (NEH)	10,09	-

Parametoksümetüülamfetamiin (PMMA)	12,3	-
Psilotsübiini/psilotsiini	204,67	-
Tramadool	-	240
Zopikloon	0,023	56

Tabel 6. 2018. aastal avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ained ja kogused (autori koostatud; Maksu- ja Tolliamet)

Aine	Narkootiliste või psühhotroopsete ainete kogused	
	Gramm	Tükiarv
2C-B;Nexus; BDMPEA	1,29	-
3-fluoroetamfetamiin (3-FEA)	2,21	-
3-klorometkatinoon (3-CMC)	0,57	-
3-metüülmetkatinoon (3-MMC)	0,84	-
4-HO-MET	0,25	-
4-kloroetkatinoon (4-CEC)	0,99	-
4-metüülmetkatinoon (mefedroon, 4-MMC)	16,74	-
4-MPD	6,00	-
6-(2-aminopropüül)bensofuraan (6-APB)	2,12	-
Alprasolaam	1,31	60
Amfetamiin	145,44	-
Armodafinil	123	-
Diasepaam	1,99	-
Difenidiin	1,04	-
Dimetüültrüptamiin (DMT)	2,35	-

Eriline abuurapuu	363,93	-
Etisolaam	-	80
Etüülfenidaat	43,70	-
Fentanüül	-	2
GBL	8533,90	-
Hašiš	126,38	-
Heroiin	4,61	-
Kanepiekstrakt	26,52	-
Katinoon, katiin	213390,81	-
Ketamiin	14,93	10
Klonasepaam	0,3	-
Kokaiin	58,71	-
Lüsergiinhappe dietüülamiid (LSD)	2,58	3317
Marihuaana	1077,45	-
MDMA	837,43	-
Meskaliin	231,10	-
Metamfetamiin	15,00	-
Metüülfenidaat	4,85	-
Mitragüniin	1332,81	-

Modafiniil	206,00	10
<i>N</i> -butüülheksedroon	1,14	-
<i>N</i> -etüülheksedroon (NEH)	18,78	-
<i>N</i> -etüülpentüloon (efüloon, bk-EBDP)	904,97	-
THC	71,36	-
Psilotsübiini/psilotsiini	0,00	-
Tramadool	48,17	-
Zolpideem	13,15	-
Zopikloon	3,79	-

Tabel 7. 2019. aastal avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ained ja kogused (autori koostatud; Maksu- ja Tolliamet)

Aine	Narkootiliste või psühhotroopsete ainete kogused	
	Gramm	Tükiarv
1P-LSD; 1p-LSD	-	25
2-FDCK	0,97	-
2-fluorometamfetamiin (2-FMA)	3,08	-
2,5-dimetoksü-4-kloroamfetamiin (DOC)	-	25
25B-NBOMe	-	20
2C-B;Nexus; BDMPEA	1,174	-
3-metoksüfentsükliidiin (3-MeO-PCP)	1,04	-
3-metüülmetkatinoon (3-MMC)	1,56	-
4-HO-MET	0,26	-
4-HO-MiPT	0,95	-
6-(2-aminopropüül)bensofuraan (6-APB)	2,72	-
Alprasolaam	1,438	510
Amfetamiin	132,958	-
Armodafinil	-	130
Bromasepaam	-	56

Diasepaam	4,36	-
Dimetüültrüptamiin (DMT)	7,47	-
Etisolaam	7,0975	85
Fentanüül	0,018	-
GBL	5636,20	-
GHB	52,40	-
Hašiš	182,25	-
Heroiin	0,44	-
Kanepiekstrakt	90,74	-
Katinoon	3872	-
Klonasolaam	2,56	-
Ketamiin	8,59	-
Klonasepaam	2,61	100
Kokaiin	15,05	-
Kokapõõsa lehed	2011	-
Lorasepaam		50
Lüsergiinhappe dietüülamiid (LSD)	-	1123
Marihuaana	7228,55	-
MDMA	646,09	399

Metamfetamiin	0,78	-
Mitragüniin	2274,59	-
Modafiniil	36	670
N-etüülheksedroon (NEH)	4,92	-
Nitrasepaam	-	60
Oksasepaam	-	60
Psilotsiin/psilotsübiin	5,35	-
Tramadool	-	10
Zolpideem	-	86
Zopikloon	0,66	-

Tabel 8. 2020. aastal avastatud narkootiliste ja psühhotroopsete ainete kogused (autori koostatud; Maksu- ja Tolliamet)

Aine	Narkootiliste või psühhotroopsete ainete kogused	
	Gramm	Tükiarv
1P-LSD; 1p-LSD	-	5
2C-B;Nexus; BDMPEA	10,602	-
2-fluorometamfetamiin (2-FMA)	6,05	-
2-kloroamfetamiin (2-CA)	2,62	-
3-klorometkatinoon (3-CMC)	1,04	-
3-metüülmetkatinoon (3-MMC)	8,98	-
4-AcO-DMT	2,014	-
4-fluorometamfetamiin (4-FMA)	0,92	-
4-fluorometüülfenidaat (4F-MPH)	2,98	-
4-HO-MET	0,79	-
4-kloro-N,N-dimetüülkatioon (4-CDC)	0,24	-
4-metüülmetkatinoon (mefedroon, 4-MMC)	1,56	-
5C-AKB48 (5C-APINACA)	5,88	-
5-MeO-MiPT	0,99	-
5-MeO- DMT	1,05	-

Alprasolaam	-	50
Amfetamiin	76,11	-
Armodafinil	-	180
Bromasepaam	-	90
Deksamfetamiin	-	10
Delta-9-tetrahydrokannabinool	180,4609	-
Diasepaaam	0,5	140
Dimetüültrüptamiin (DMT)	4,81	-
Etisolaam	0,0139	10
Flualprasolaam	3,66	27
Flubromasepaam	0,16	-
GBL	573,1	-
GHB	46,90	-
Hašiš	52,28	-
Heroiin	0,25	-
Ketamiin	22,1	-
Klonasolaam	0,75	85
Klonasepaam	-	30
Kloordiasepoksiid	0,9	-

Kokaiin	24,67	-
Lisdeksamfetamiindimesülaad	0,70	-
Lüsergiinhappe dietüülamiid (LSD)	-	423
Kanep	14,84	-
Marihuaana	471,19	-
MDMA	589,29	399
Metamfetamiin	1,54	-
Metüülfenidaat	25,23	10
Mitragüniin	1366,72	-
Modafiniil	-	310
N-etüülheksedroon (NEH)	1,735	-
Oksükodoon	-	4
Oopium	1,00	-
Pentobarbitaal	202,80	-
Psilotsiin/psilotsübiin	92,08	-
Temasepaam	-	10
Tramadool	-	50
Zopikloon	-	42